

Co-funded by
the European Union

BRATISLAVA

POZSONY FUNKCIONÁLIS NAGYVÁROSI TÉRSÉGÉNEK HATÁRON ÁTNYÚLÓ INTEGRÁCIÓJA

Végleges változat

CESCI

2025. augusztus – szeptember

Disclaimer! Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union, of the Association of European Border Regions (AEBR) or of the Mission Opérationnelle Transfrontalière (MOT).

Tartalomjegyzék

A háttér.....	3
A tanulmányhoz felhasznált források	3
A projekt megvalósítása során szervezett workshopok eredményei	3
Az Irányító Csoport ülése	5
Online felmérés	5
Szakirodalom tanulmányozása	6
Korábbi vizsgálatok	6
A pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi térség rövid bemutatása	7
Kihívások	12
A területi diagnózissal és tervezéssel kapcsolatos kihívások és intézkedések	13
Adatok előállítás.....	13
Integrált határon átnyúló perspektíva a nagyvárosi térség számára.....	16
A határon átnyúló közszolgáltatások fejlesztésével kapcsolatos kihívások és intézkedések	19
Közlekedés	19
Közszolgáltatások.....	21
Az új lakosok integrációjával kapcsolatos kihívások és intézkedések.....	24
A hármashatár menti térség irányításával kapcsolatos kihívások és intézkedések ...	26
A jelenlegi helyzet.....	26
Alapelvek.....	29
Akcióterv	39
Beavatkozási logika	39
Akción.....	40
A tevékenységek ütemezése és szinergiái	57
Irodalom.....	60

A háttér

A jelen dokumentum az Európai Bizottság által társfinanszírozott, az Európai Határrégiók Szövetsége (AEBR) és a Mission Opérationnelle Transfrontalière (MOT) irányítása alatt megvalósult Resilient Borders projekt eredménye. A „Pozsony funkcionális nagyvárosi térségének határon átnyúló integrációja” című projektet Pozsony városa (SK) és a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés (HU) valósította meg, és 2025. februártól szeptemberig tartott. A projekt célja a szlovák főváros és a szomszédos magyar térség határon átnyúló elővárosi régiója számára közös irányítási struktúra kidolgozása, valamint ennek az új irányítási keretnek a meglévő szlovák-osztrák baum_cityregion kezdeményezésbe való integrálása volt.

A hármasszoros határ térsége lehetséges irányítási megoldásainak és közös fejlesztési területeinek azonosítása érdekében a vezető partner megbízta a budapesti székhelyű Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálatát (CESCI), amely 2025. augusztus végéig elkészítette a cselekvési tervet.

A tanulmányhoz felhasznált források

A terv jobb összehangolása érdekében a határvidék jelenlegi helyzetével és kilátásaival kapcsolatban a következő forrásokat használták fel.

A projekt megvalósítása során szervezett workshopok eredményei

A projektpartnerek 2025. március és május között négy műhelymunkát szerveztek. Az első műhelymunkán, amelyet március 5-én tartottak Pozsonyban, és amelyen 6 szomszédos magyar település képviselői vettek részt, Pavla Štefkovičová, a baum_cityregion iroda szakértője bemutatta a szlovák-osztrák modell genealógiáját, felépítését és eredményeit. A magyar résztvevők egyetértettek abban, hogy a szlovák-magyar kontextusban is hasonló struktúrára van szükség.

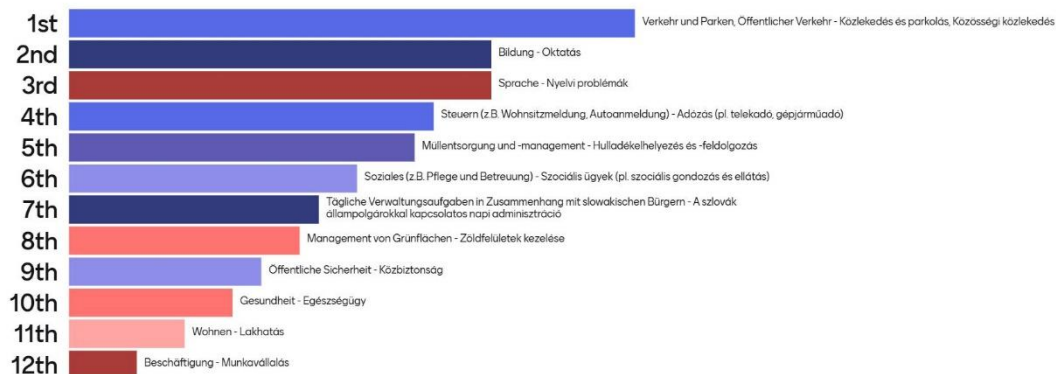
A partnerek március 25-én Rajkán szervezték meg a második műhelytalálkozót, amelyen 5-5 olyan magyar és osztrák polgármester vett részt, akiknek a településeit érinti a határon átnyúló lakossági mobilitás, és megvitatták a jelenség által náluk generált kihívásokat. Egy online eszköz segítségével a résztvevők azonosították a 12 leggyakoribb kihívást, amelyek közül az első hármat részletesen meg is vitatták.

1. ábra: A rajkai polgármesteri találkozón beazonosított leggyakoribb kihívások¹

Join at menti.com | use code 6137 8370

Mentimeter

Klassifizierung von Herausforderungen / Kihívások osztályozása

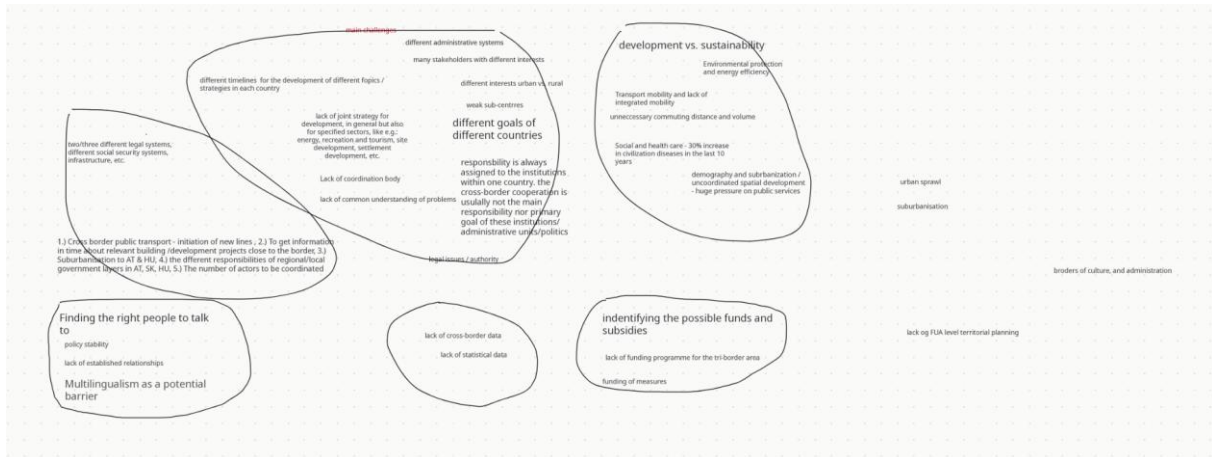

A találkozó azonban annyira eredményes volt, hogy Kittsee (Köpcsény) polgármestere meghívta a résztvevőket egy újabb workshopra, amely már a Resilient Borders projekt keretein túlmutatott. Ez a találkozó június 24-én került megrendezésre Kittseeben, ahol a fennmaradó témákat is megvitatták. A találkozók sikerét bizonyítja a Dunakiliti polgármestere által Kittseeben megfogalmazott következő meghívás, amelynek keretében a partnerek folytathatják az eszmecserét.

A harmadik műhelytalálkozón a partnerek 15 helyi és regionális tervezőt és fejlesztőt, illetve kutatót (minden országból 5-öt) hívtak össze, hogy megvitassák a határon átnyúló nagyvárosi régió legnagyobb kihívásait. A találkozót személyesen tervezték megtartani, de a magyarországi száj- és körömfájásjárvány miatt a határon átnyúló mobilitás drámaian korlátozott volt. Ennek megfelelően a találkozót április 11-én online formában tartották meg. A tervezők felsorolták és megvitatták a főbb kihívásokat, feltérképezték a fejlesztési irányokat meghatározó érdekeket, és szisztematikusan áttekintették Pozsony térségének legégetőbb fejlesztési témáit.

¹ A felsorolt kihívások a következők: (1) Forgalom és parkolás, tömegközlekedés; (2) Oktatás; (3) Nyelvi problémák; (4) Adózás (pl. ingatlanadó, gépjárműadó); (5) Hulladékgyűjtés és -gazdálkodás; (6) Szociális kérdések (pl. szociális ellátás); (7) A szlovákiai lakosok napi ügyeinek intézése; (8) Zöldterületek kezelése; (9) közbiztonság; (10) Egészségügy; (11) Lakhatás; (12) Foglalkoztatás.

2. ábra: Illusztráció: a helyi és regionális tervezők által azonosított, a határokon átnyúló fejlesztéssel kapcsolatos főbb kihívások

A negyedik workshop célja (amelyet április 21-én Győrben tartottak) az előző workshopok eredményeinek megvitatása volt. A CESC képviselője összefoglalta a főbb tanulságokat és a közös irányítási modell lehetséges formáit. A partnerek megvitták az eredményeket és ajánlásokat tettek az akcióterv tartalmára vonatkozóan.

Az Irányító Csoport ülése

A baum_cityregion kezdeményezés irányító csoportja, kiegészülve a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Közgyűlés képviselőivel, 2025. szeptember 9-én Pozsonyban tartotta ülését, amelyen megvitták az akcióterv első tervezetének következtetéseit. A CESC szakértője áttekintést adott a résztvevőknek az akciótervről, amelyet nyílt vita következett, középpontjában a kormányzási megoldással. A partnerek hangsúlyozták azokat a történelmi és földrajzi összefüggéseket, amelyek meghatározzák az együttműködés támogatottságát és szükségességét. A résztvevők között konszenzus alakult ki a tekintetben, hogy az intézményesítési folyamatot lépésről lépésre kell megvalósítani, fokozatosan bővítve a közelmúltban alapított munkaközösséget.

Online felmérés

A 2. műhelymunka után a CESC egy egyszerű online kérdőívet készített, amelyen keresztül a magyar önkormányzatok jelezheték a pozsonyi szuburbanizációs folyamat miatt előttük álló legnagyobb kihívásokat. A felmérés március 26-tól április 25-ig volt elérhető, és 5 magyar önkormányzattól összesen 6 válasz érkezett.

Szakirodalom tanulmányozása

A CESCO munkatársai 19, Pozsony agglomerációs jelenségeinek különböző aspektusaival foglalkozó tudományos cikket, a Pozsony 2030 stratégiát, a Pozsony 2050 stratégiát (amely a város és környékének demográfiai előrejelzéseit elemzi) és a 2015-ös területi közlekedési generáltervet, valamint az ESPON METROBORDER projekt zárójelentését tanulmányozták, amely a Bécs–Pozsony ikervárosi térséget is tárgyalta.

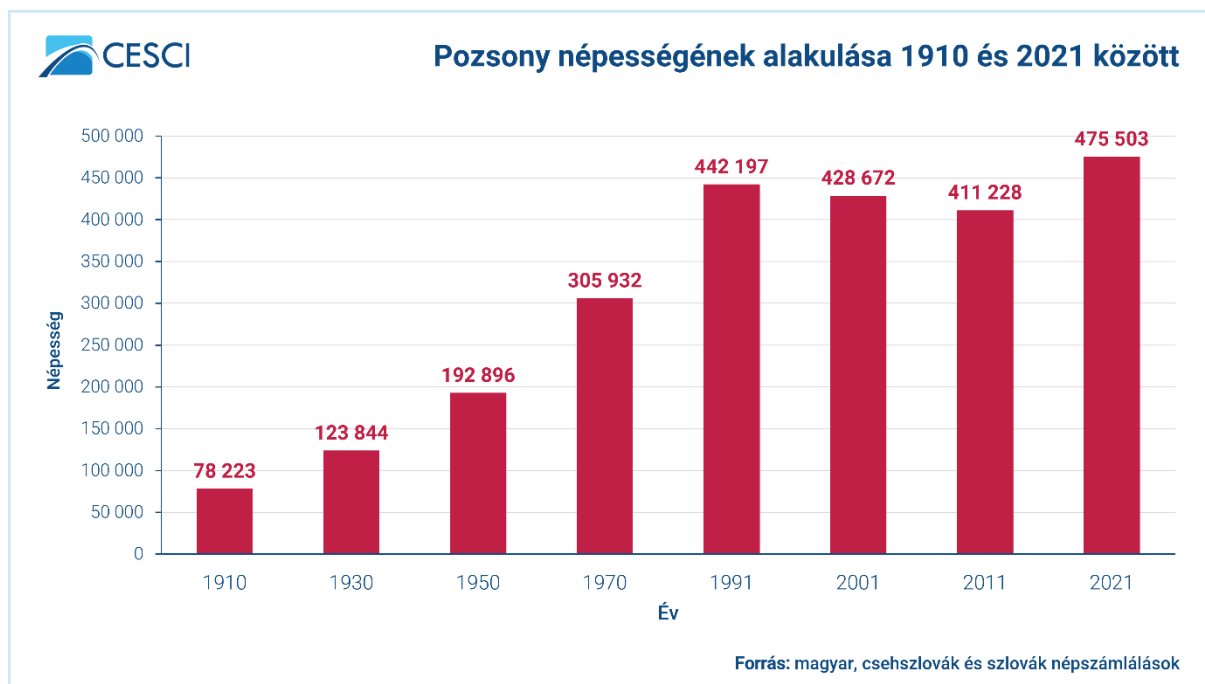
Korábbi vizsgálatok

2024-ben és 2025-ben az #ACCESS projekt keretében a CESCO ügynevezett referenciacsoport-találkozókat szervezett a szlovák-magyar határ mentén, összehívva a határon átnyúló városi vonzáskörzetek érdekelt szereplőit. Két műhelytalálkozót Pozsony elővárosi övezetében tartottak, amelyet statisztikai adatokon és a szakirodalom áttekintésén alapuló területi elemző munka előzött meg. Az elemző dokumentumot a műhelytalálkozók során a vita elősegítésére használták. A 2024 októberében megrendezett második műhelymunka eredményeként született meg a Resilient Borders projekt ötlete. Az elemzés és a műhelymunkák eredményeit a jelen cselekvési terv összeállításakor is felhasználtuk.

A pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi térség rövid bemutatása

Pozsony Szlovákia fővárosa, az ország nyugati szélén fekszik, közvetlenül Ausztria és Magyarország határán. Történelmileg már az oszmán háborúk idején is fontos szerepet játszott: 1536-ban a Habsburg-uralom alatt a Magyar Királyság közigazgatási központjává (a királyi kormányzótanács székhelyévé) vált, koronázási helyszín és a parlament székhelye volt. Közigazgatási jelentőségének és a Duna mentén, kereskedelmi szempontból fontos helyen fekvő elhelyezkedésének köszönhetően az első világháború idejére a több mint 78 000 lakosú Pozsony a történeti Magyarország 6. legnagyobb városa lett. A város Bécs hátságához tartozott, amely akkoriban a világ negyedik legnagyobb városa volt (Šveda – Štefkovičová – Tolmáči 2020). 1919-ben Csehszlovákián belül Szlovákia fővárosává vált. A kommunista korszakban, mint Csehszlovákia egyik legfontosabb ipari és közigazgatási központja, a város rendkívüli növekedést mutatott: 1950-hez képest 1980-ra a lakosság száma megduplázódott, elérve a 380 000 főt, és ez a növekedés az 1980-as években is folytatódott, elsősorban a belföldi migráció révén (Mariš 2020). 1993. január 1-je óta a független Szlovákia fővárosa. Ekkor érte el az urbanizációs fázis csúcspontját, több mint 450 000 lakossal².

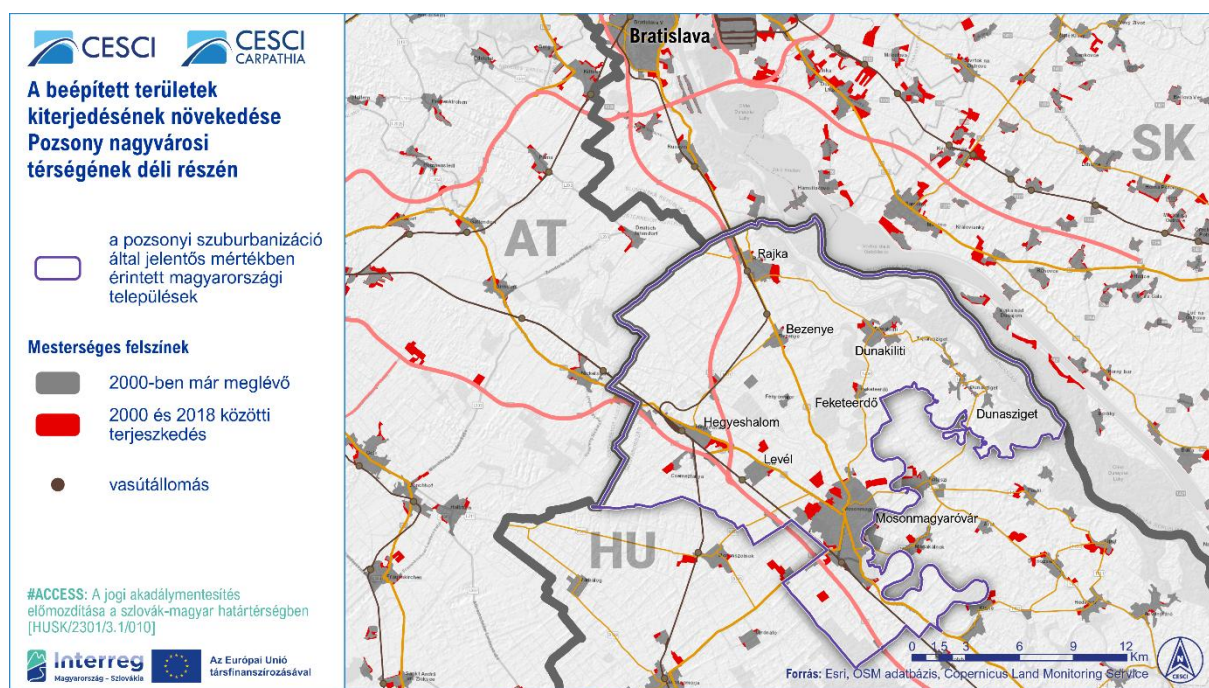
3. ábra: A népesség változása Pozsonyban 1910 és 2022 között

² 1996-ban 452 288 ember élt Pozsonyban. A következő évben a népesség enyhén csökkenni kezdett (Slavík et al. 1996).

Az ezredfordulót követően a szuburbanizációs tendenciák erősödtek meg: Pozsony lakossága csökkenni kezdett, míg különösen az 1990-es évek végétől (Farkas – Klobučník 2021; Výboštok – Štefkovičová 2023) a város vonzaskörzetének bővülése az úgynevezett városi szétterjedés jelenségét eredményezte (Slavík et al. 2011).

4. ábra: A beépített területek földrajzi terjeszkedése 2000 és 2018 között Pozsony déli vonzaskörzetében

Forrás: CESC 2024

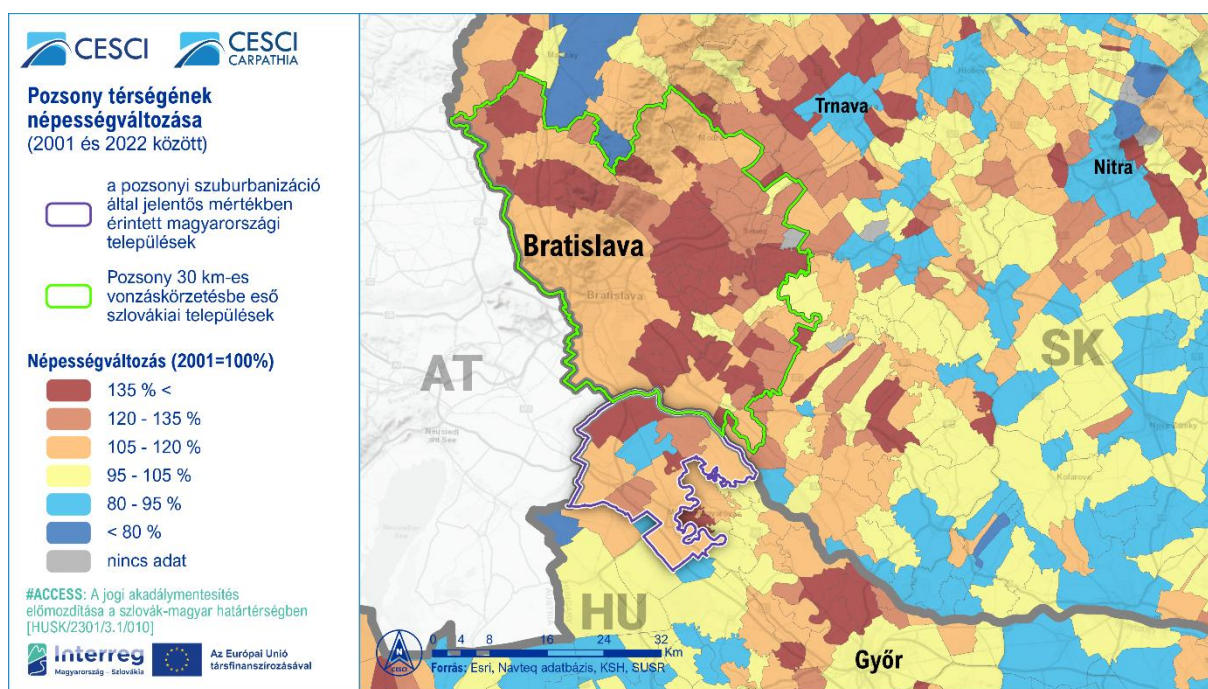
Az elmúlt években a reurbanizáció első jelei mutatkoznak, részben a pozsonyi ingatlanépítési projekteknek, részben pedig a korábban kevésbé urbanizált kerületek, mint Oroszvár, Horvátjárfalu, Dunacsún stb. népességnövekedésének köszönhetően (Slavík et al. 2011). Ennek eredményeként manapság a bevándorlók száma ismét meghaladja a kivándorlók számát, kivéve a COVID-19 járvány éveit. A legvalószínűbb forgatókönyv szerint 2050-ben Pozsony, amelyet magas termékenységi arány jellemez (egyes kerületekben meghaladva a 2-es értéket), 519 000 embernek ad majd otthont (MIB 2022).

Pozsony az egykori kommunista blokk egyik legdinamikusabban növekvő és leginnovatívabb központja, figyelemre méltó mutatókkal:

- a fővárost is magában foglaló Pozsonyi kerület Szlovákia teljes GDP-jének 28,4%-át állítja elő;
- a régió egy főre jutó GDP-je több mint 30%-kal haladja meg az EU átlagát;

- a felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosok aránya (47%) jóval magasabb, mint Bécsben (35,6%) és az EU átlagában (34,7%);
- a K+F+I kiadások (több mint 627 000 EUR/fő) csaknem négyszeresei a szlovák átlagnak;
- a családok jövedelmi szintje közel áll az EU átlagához (95,3%), ami még figyelemre méltóbb, ha összehasonlítjuk az ezredfordulón mért azonos mutatóval (akkor 32,7% volt) stb.

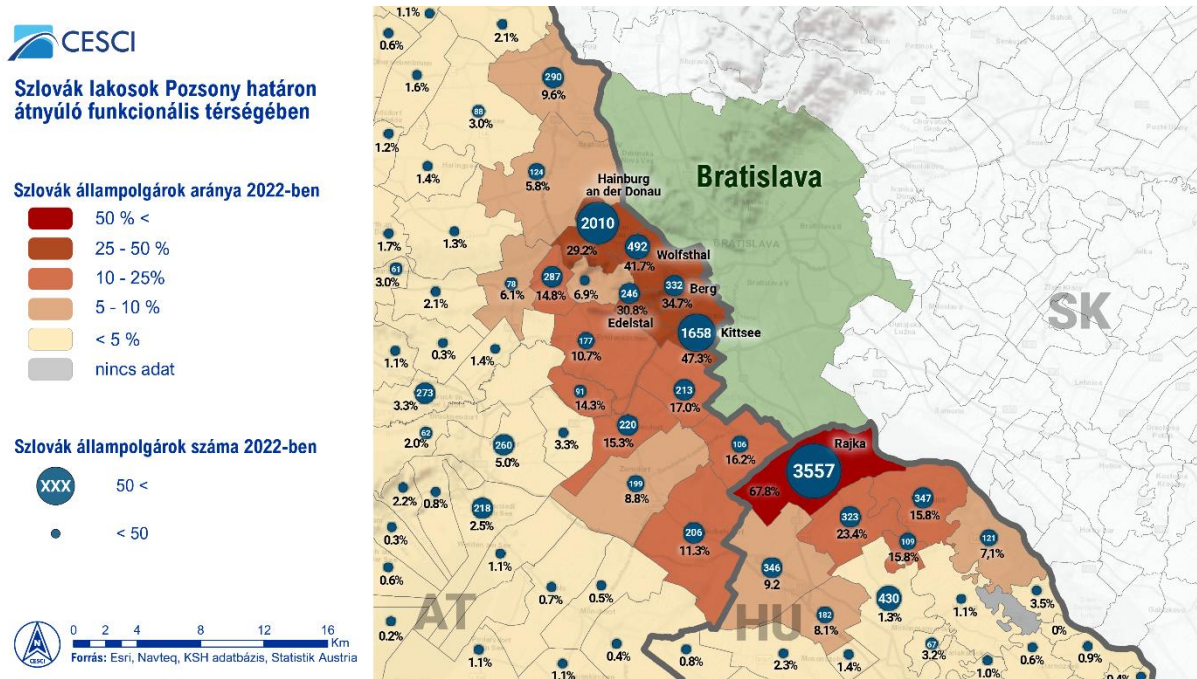
5. ábra: A népesség változása Pozsonyban és környékén 2001 és 2022 között

Forrás: CESC 2024

Kiemelkedő gazdasági teljesítményének és az országon belüli adminisztratív szerepének köszönhetően Pozsony és környéke hatalmas vonzerővel bír az ország többi területe számára. A közvetlen vonzókörzet (a város központjától számított 30 km-en belüli terület) lakosságának száma 2001 és 2022 között több mint 50%-kal nőtt (néhány településen a népesség akár négyszeresére is növekedett), és a külvárosi övezet jelentősen kiterjedt az országhatáron túlra, Ausztriába és Magyarországra is. A Pozsony környékén a határ túlsó oldalán élő szlovák állampolgárok száma 2022-ben meghaladta a 13 000 főt, és ez a tendencia továbbra is folytatódik, annak ellenére, hogy a nagyon vonzó ingatlanárak jobbára kiegyenlítődték (Výboštok – Štefkovičová 2023).

6. ábra: Pozsony osztrák és magyar elővárosi övezetében élő szlovák állampolgárok (2022)

Az alacsonyabb ingatlanáraknak³, a zöld, biztonságos és barátságos környezetnek, a kulturális hasonlóságoknak és a jó közúti összeköttetéseknek (ezekről a településekből gyorsabban lehet eljutni a belvárosba, mint a szlovákiai szomszédos településekről) köszönhetően egyre több szlovák állampolgár vásárol házat vagy lakást a határon túl, és ingázik mindennap Pozsonyba (Slavík et al. 2011; Balizs – Bajmóczy 2018; Šveda – Štefkovičová – Tolmáči 2020; Farkas – Klobučník 2021; Kézai – Dömötör – Fekete 2022). Érdemes megemlíteni, hogy a szlovák–magyar határon történő határon átnyúló ingázásnak (munkaerő-mobilitásnak) már a kommunista korszakban is léteztek előzményei (Balizs – Bajmóczy 2018). Ezzel szemben a vasfüggöny miatt a Bécs és Pozsony, valamint környékük közötti kapcsolatok meglehetősen szórványosak voltak, és a rendszerváltás után is csak lassan fejlődtek (Dillinger 2004; ESPON 2010). Ugyanakkor 2010-ben, három évvel Szlovákia schengeni térséghez való csatlakozása után, naponta már 75 000 ingázó lépte át az osztrák–szlovák határt (Patti 2016).

A határok megnyitása előtt Pozsony fejlődésének térbeli korlátai meglehetősen szűkösek voltak, és az északkeleti irányra korlátozódtak (Šveda – Štefkovičová – Tolmáči 2020). Ma egy kétarcú ingatlanfejlesztési jelenség figyelhető meg: egyrészt egyre több belső városi területet alakítanak át és revitalizálnak új lakóövezetek létesítésével, másrészt egyre több

³ Egy albérlet Pozsonyban a polgárok havi fizetésének 46,2%-át teszi ki (MIB 2022, 50).

szlovák állampolgár költözik az adminisztratív határon túlra, ahol az ingatlanfejlesztő cégek speciális ajánlatokat kínálnak az új szlovák lakosoknak (Farkas – Klobučník 2021).

A határon átnyúló lakossági mobilitás számos kihívást generál, a közlekedéstől az egészségügyig, az oktatástól az adózásig, az adminisztratív ügyektől a kommunikációig stb. Ezek a kihívások két csoportba sorolhatók: a) tematikus kihívások, amelyek a határon átnyúló nagyvárosi övezet fejlesztési igényeire vonatkoznak; b) kormányzással kapcsolatos kihívások, amelyek a közös tér közös menedzsmentjére összpontosítanak. A jelen dokumentum áttekintést ad erről a két aspektusról, hogy azok beépülhessenek egy nagyobb tervezési folyamatba.

Kihívások

A pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi térséget komplex kihívások jellemzik. Ezek a kihívások két kategóriába sorolhatók.

A szuburbanizációból fakadó kihívások – Ezek a kihívások függetlenek az államhatároktól, minden szuburbanizálódó területen közös jellemzők, mint például a nagy forgalom, a városi és vidéki táj megváltozása, az ingatlanárak emelkedése, a környezeti hatások, az energetikai hálózatokra és közművekre nehezedő egyre nagyobb nyomás, az újonnan érkezők integrációjának hiánya stb. A fent említett jelenségek minden olyan külvárosi területen gyakoriak, ahol a városi és vidéki életmód, az eredeti lakosok mentalitása és az újonnan érkezők mentalitása ütközik egymással (Balizs – Bajmóczy 2018). A városok szétterjedése a modern világban mindenütt egységesen változtatja meg a környezetet és több millió polgár térbeli viselkedését.

A határhatásokból fakadó kihívások – A második típusú kihívások két adminisztratív rendszer, nyelv, kultúra stb. egymás mellett éléséből fakadnak, mint például a nyelvhasználat, a helyi oktatási intézmények iránti érdeklődés hiánya vagy korlátozottsága, a határon átnyúló tömegközlekedés nehézségei, a nemzeti adminisztratív és jogi rendszerek megváltozása (pl. az egészségügyi és szociális ellátás terén), a hulladékgazdálkodás feszültségei stb. Ezek a jelenségek gyakoriak a határon átnyúló kontaktuszónákban, különösen a városi központok környékén. Pozsony helyzete még bonyolultabb, mivel két másik ország határán fekszik. Ez egy egyedülálló kihívás, amely csak néhány európai városra jellemző, pl. Bázélre (CH/FR/DE), Luxemburgra (LU/BE/FR/DE) és Maastrichtra (NL/BE/DE). Ezekben a példákban közös a földrajzi-fizikai és funkcionális kapcsolatok, a gazdasági és társadalmi függőségek határoktól független megléte, de kezelésük néha komoly problémákat vet fel, mivel a határon átnyúló kihívások strukturális akadályokat is magukban foglalnak. Míg egy országon belül a városok terjeszkedésének hatásait a nemzeti jogszabályok keretein belül és a meglévő kormányzási mechanizmusok segítségével kezelni lehet, határon átnyúló kontextusban jogi harmonizációra és a nemzeti joghatóságokon átívelő határon átnyúló kormányzási struktúrák kialakítására van szükség. Ezek az akadályok gátolják a határon átnyúló integrált területrendezési tevékenységeket és az agglomeráció integrált menedzsmentjét. A Resilient Borders projekt műhelymunkái során világossá vált, hogy a kormányzási problémák sokrétűek: a helyi és regionális önkormányzatok nem rendelkeznek a helyi szinten felmerülő problémák megoldásához szükséges kompetenciákkal (szükség van a *nemzeti hatóságok bevonására*); a nemzeti hatóságok személyzete gyakran cserélődik, ami akadályozza a hatékony érdekképviselést (szükség van egy *állandó struktúrára vagy intézményre, amelyet a nemzeti hatóságok elismernek*); a határon átnyúló funkcionális

terület nem tematizálódik (szükség van egy struktúrára, amely *láthatóvá teszi a határvidéket*); hiányzik a kommunikáció az önkormányzatok, a hatóságok és (különösen) a polgárok között (szükség van *részvételi megoldásokra, testületekre*); sok kérdés nem csak két, hanem három állam határain is túlmutat; a határon átnyúló lakosság számának növekedése a *közszolgáltatások határon átnyúló fejlesztését* tenné szükségessé; a *politikuskokat* meg kell győzni a fenti kihívások jelentőségéről. A közös tervezést akadályozza a (határokon átnyúló) adatok hiánya, a három ország eltérő tervezési kultúrája és nómenklatúrája, valamint a hatáskörök közötti különbségek (Ausztria szövetségi állam, Magyarország és Szlovákia pedig unitárius államok, hasonló centralizációs/decentralizációs szinttel). Következésképpen a modern nyugati államokban mindenütt jellemző szuburbanizáció hatásait sokkal nehezebb kezelni a hármas határ térségében. Ráadásul a hiányosságok pótlására irányuló beavatkozások kidolgozásakor a tervezőnek különös gonddal kell megközelítenie a kihívásokat, mivel Európának ezt a részét érzékeny kulturális és történelmi körülmények jellemzik.

A területi diagnózissal és tervezéssel kapcsolatos kihívások és intézkedések

A határon átnyúló nagyvárosi térség egységes, térbeli és környezeti szempontból is megfelelő fejlődésének biztosítása érdekében az övezeten belüli különböző szereplők terveit meg kell vitatni és össze kell hangolni. Az integrált határon átnyúló tervezés feltételezi a földrajzi és statisztikai adatokhoz való hozzáférést, valamint egy olyan platform meglétét, amely lehetővé teszi a tudáscserét és a közös tervezést.

Adatok előállítása

Az egész projekt elsődleges kihívása az adatok megbízhatatlansága és szűkössége.

Történelmileg az első szlovák állampolgárok az 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején jelentek meg Rajkán és környékén. Az újonnan érkezők a Szlovákiában élő magyar kisebbséget képviselték. Áttelepülésüket családi kapcsolataik, Pozsony közelsége, valamint a közös nyelv és kultúra motiválta. A következő „migránsok” hulláma Szlovákia és Magyarország 2004-es EU-csatlakozása után indult meg, különösen a két ország 2007-es schengeni övezethez való csatlakozása után. Ez volt az az időszak, amikor az első szlovák lakosok megjelentek Wolfstahlban, Kittsee-ben és Hainburgban (Ausztria). 2005-ben arányuk a helyi lakosságon belül nem haladta meg az 5%-ot. 2010-ben ugyanezek az adatok négy településen meghaladták az 5%-ot. 2015-ben Kittsee lakosságának 50%-a szlovák volt, 2020-ban pedig öt településen (Kittsee, Wolfstahl, Berg, Edelstal és

Hainburg) a szlovák lakosok aránya meghaladta a 25%-ot (Farkas – Klobučník 2021). Mivel 2020 körülre az osztrák települések és Pozsony közötti ingatlanárak kiegyenlítődtek (Výboštok – Štefkovičová 2023), a szlovákok Ausztriába történő költözésének volumene csökken, és inkább távolabbi településeket (például Nickelsdorfot vagy Prellenkirchent) céloznak meg (Farkas – Klobučník 2021).

Rajkán 2008-ig a lakosság csupán 10%-a volt szlovák származású. 2015-ben már a lakosság felét tették ki. Abban az időben Balizs és Bajmóczy (2018) azt jósolta, hogy Rajka lakossága a jövőben eléri a 7000 főt. A 2022-es népszámlálás több mint 5200 helyi lakost mutatott (közülük közel 3/4 szlovák), ami azt jelzi, hogy a folyamat folytatódik (két évvel később a lakosok száma elérte az 5600-at, és új lakónegyed épül). Ugyanakkor lehetetlen pontos képet kapni a magyarországi szlovák állampolgárok számáról, mert sokan közülük nem regisztrálják magukat új lakóhelyükön. Ez Szlovákiában is gyakori jelenség: egy 2019-ben publikált tanulmányban Šveda, Barlík és Podolák a mobiltelefonok geolokalizált adatai alapján körülbelül 100 000 bejelentetlen lakost azonosítottak Pozsony környékén (Šveda – Barlík – Podolák 2019). Rajka polgármestere, Kiss Vince becslései szerint a település mintegy 1000 lakosa nincs bejelentkezve. Mosonmagyaróváron még rosszabb a helyzet. Itt a hivatalos lakosságszám körülbelül 34 000 fő, de becslések szerint közel 60 000 ember él a városban. 2024-ben választások voltak az egyik helyi körzetben, ahol a választókat névjegyzékbe vették. A választások lebonyolítása során kiderült, hogy a körzet lakosságának közel 1/3-a szlovák állampolgárságú volt.

Šveda – Štefkovičová – Tolmáči (2020) kimutatták, hogy a Rajkán élő szlovákok 75%-a magát pozsonyinak, vagy más szlovák település lakosának tekinti. Szinte senki sem azonosította magát rajkai lakosként. Ezzel ellentétben a Kittseeben élő szlovák állampolgárok kétharmada az osztrák települést nevezte meg lakóhelyeként. A különböző hozzáállást részben az osztrák jogszabályok magyarázzák: Ausztriában (1) az önkormányzatok kötelezni tudják az új földtulajdonosokat, hogy regisztrálják magukat az új lakóhelyükön, és egy bizonyos időn belül fejezzék be az új ház építését; ellenkező esetben az önkormányzat élhet visszavásárlási-elővásárlási jogával („Vorkaufsrecht”); (2) az új lakosok kötelesek bejelentkezni fő lakóhelyként („Hauptwohnsitz”), ellenkező esetben gyermekeik nem járhatnak óvodába és általános iskolába. Hasonlóképpen, Magyarországon a külföldi lakosoknak tandíjat kell fizetniük az iskolában, ami arra kényszerítené az új lakosokat, hogy regisztráljanak, de a szlovák szülők többsége nem akarja, hogy gyermekeik magyar iskolába járjanak. Magyarországon a második otthonra magasabb adókulcs vonatkozik; azonban a helyi önkormányzatok nem rendelkeznek a szükséges eszközökkel és információkkal ahhoz, hogy ellenőrizzék a határon túli otthonok tulajdonjogát. Következésképpen nincs eszközük arra, hogy az új lakosokat regisztrációra

kényszerítsék⁴. Gyakori gyakorlat, hogy egy családból egy személy regisztrál egy autóval, de ugyanabban a lakásban még 3-4 személy él, akiknek még egy autójuk van. Így lehet elkerülni az adóterheket. Paradox módon a szlovák állampolgárok hozzávetőleges létszáma a COVID-19-járvány idején mérhetővé vált, amikor a határokat ellenőrizték, és csak azok az állampolgárok kaphattak engedélyt a határátlépésre, akik igazolni tudták, hogy lakóhelyük és munkahelyük két különböző oldalon található (CESCI 2021; Hardi – Nárai – Uszkai 2023). A járvány után visszatért a korábbi rendszer: ma ismét nehéz megbecsülni, hogy hány szlovák állampolgár él Pozsony magyar elővárosi övezetében. A képet tovább bonyolítja az eredeti lakosok elvándorlása, akik anyagilag nem engedhetik meg maguknak, hogy az új körülmények között lakást szerezzenek (Šveda et al. 2020). Ennek megfelelően még az adott település lakosságszámát sem lehet megállapítani. Az azonban egyértelmű, hogy a helyi infrastruktúrát több ember használja, mint amit a hivatalos adatok mutatnak⁵ (Balizs – Bajmóczy 2018).

Összefoglalva: a tervezők nem rendelkeznek pontos adatokkal, amikor a határ menti térségben fejlesztéseket és egyéb beavatkozásokat készítenének elő.

Továbbá, még ha meg is lehet becsülni az érintett lakosság számát, a határon átnyúló áramlásokra vonatkozó adatok akkor sem érhetőek el. A határon átnyúló közúti forgalomra vonatkozó információk a határon átvezető utak forgalomszámlálási statisztikáiból következtethetők ki (a rajkai három határátkelőhelyen a napi forgalom meghaladja a 20 000 járművet), de az utazók úticélja nem ismert (az autópálya-átkelőhelyen a járművek túlnyomó többsége tranzit jellegű). A tömegközlekedést igénybe vevők számát a megvásárolt jegyek és bérletek alapján lehet becsülni.

A bonyolultabb adatokhoz (pl. a határon átnyúló oktatási mobilitás, üzleti együttműködés, vásárlás és egyéb turizmus, közszolgáltatások igénybevétele stb.) való hozzáférés a statisztikai hivatalok és más intézmények szoros együttműködését feltételezi. Sok esetben ezeket az adatokat különböző kompetenciákkal rendelkező, különböző módszerekkel dolgozó szervezetek gyűjtik, ami tovább bonyolítja az adatok összehasonlítását és harmonizálását.

Ennek eredményeként a pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi övezeten belüli térbeli folyamatok helyes és megbízható diagnosztizálása kihívást jelent. E diagnózis nélkül a határ menti térség közös és integrált fejlesztése nem megvalósítható.

⁴ Rajka önkormányzata az akcióterv összeállításának idején fogadott el új helyi rendeletet, amely kötelezi az új szlovák lakosokat, hogy szüntessék meg szlovákiai lakóhelyüket, ha Rajkán akarnak élni, ami jogi kérdéseket vethet fel.

⁵ Pozsony hasonló kihívással szembesül: miközben a polgárok az elővárosokba költöznek, továbbra is a főváros közszolgáltatásait veszik igénybe, ami többlet pénzügyi terhet jelent az önkormányzat számára.

Jó gyakorlatok

A határon átnyúló adatok gyűjtése és feldolgozása minden határon átnyúló funkcionális térség számára kihívást jelent. Vannak azonban jó példák. Az olyan regionális kezdeményezések mellett, mint a Nagy Régió (Greater Region) és a Felső-Rajna-vidék kezdeményezései, két bevált gyakorlatot is meg kell említeni. Bázeli kanton statisztikai hivatala (CH) több mint 10 éve gyűjti és jeleníti meg a határokon átnyúló adatokat, beleértve a svájci város francia és német vonzáskörzetét is.

A két nemzeti statisztikai hivatal működteti az Örestat portált, amely tájékoztatást nyújt a Koppenhága (DK) és Malmö (SE) körüli határ menti területről. Ez magában foglalja a demográfia, a munkaerőpiac (ingázás), a lakhatás, az innováció, a turizmus, az üzleti élet stb. adatait.⁶ A közös statisztikák különböző Interreg programok támogatásával készültek 2000 óta, amikor az Öresund-hidat megnyitották. A 2007–2013-as költségvetési időszakban az Interreg IVA Öresund – Kattegat – Skagerrak program által társfinanszírozott Örestat III projekt eredményezte a közös adatbázis kiépítését. A projekt befejezését követően az adatbázis finanszírozása bizonytalanná vált, de a svédországi Skåne régió pénzügyi támogatásának köszönhetően újra működik.

Integrált határon átnyúló perspektíva a nagyvárosi térség számára

A Pozsony környéki elővárosiasodás térbeli hatásai hasonlóak más példákhoz. Ezek a jelenségek minden esetben harmonizált beavatkozásokat és átfogó monitoringeljárásokat igényelnek a nagyvárosi központ és környéke képviselőinek a részéről. Ellenkező esetben a folyamatok ellenőrizhetetlen módon alakulnak, rontva az életkörülményeket, ahogyan az számos agglomerációban megfigyelhető.

A harmonizált beavatkozások előfeltétele a) egy kormányzási megoldás, egy platform, ahol a tervezők, a döntéshozók és a civil társadalom képviselői találkozhatnak és megvitathatják a térbeli kihívásokat; valamint b) bizonyos jogilag kötelező erejű dokumentumok (szabályozási tervek) megléte, amelyek szabályozzák a földhasználatot és a lakásépítési projekteket. Határon átnyúló kontextusban mindkét feltételt nehéz megvalósítani a nemzeti szinten meghatározott kompetenciák, eljárások és szabályok miatt.

⁶ <https://utveckling.skane.se/regional-utveckling/statistik-och-analys/oresundsdatabasen/oresundsdatabasen-orestat/orestat-in-english/>

A platform szükségességét és jelentőségét Pozsony legújabb fejlesztési tervei is elismerik. A közlekedési generálterv (CDV 2015, 15) ezt a szükségletet a következőképpen foglalja össze: „Pozsony Szlovákián belüli elhelyezkedése miatt, az osztrák és magyar államhatár közelében, a főváros gazdasági, társadalmi és területi fejlesztésének tervezése során hatékony külföldi együttműködésre szorul.” A dokumentum egy zónás tarifarendszert is előír, amely 5 magyar és 16 osztrák települést foglalna magában. A Pozsony 2030 stratégia 39. konkrét célkitűzésként tartalmazza egy egész nagyvárosi területre kiterjedő tervezési platform létrehozását, amelynek mutatója: „a közös nagyvárosi tervezésben részt vevő területi önkormányzati/regionális egységek száma – a magyar és osztrák határvidéken is” (MIB 2022, 179)⁷. Nyilvánvaló, hogy a nagyvárosi térség vezetése tisztában van a város és környéke szerves összekapcsolódásával.

A városi tervezők előrejelzései szerint (CDV 2015; MIB 2022) az elkövetkező években Petržalka (Pozsonyligetfalu) és Ružinov (Főrév) lesznek a város fejlesztési pólusai (összesen 200 000 lakossal), ami azt jelenti, hogy a határhoz közelebb fekvő déli kerületek nagyobb jelentőségre tesznek szert, ami aláhúzza a harmonizációs igényeket. További érvek lehetnek, hogy Pozsonyban a poszt-szocialista és neoliberais lakásépítési modellt ad hoc módon alkalmazzák (Meyfroidt 2016), a fenntarthatóságot kevésbé véve figyelembe (MIB 2022); a városból való elköltözéssel párhuzamosan a célállomásként szolgáló településeken jobb közszolgáltatások, kereskedelmi szolgáltatások és infrastruktúra iránti igény merül fel; a szuburbanizáció légszennyezést és zajszennyezést, nagyobb hulladéktermelést és a zöldterületek csökkenését eredményezi a vidéki területeken is (MIB 2022); a szlovák főváros fejlesztési tervei közvetlen hatással vannak a szomszédos településekre, ugyanakkor a külvárosi övezetben található települések minden döntése (pl. új lakóövezetek létrehozása) is hatással van az egész határon átnyúló régióra stb. Mindezek a tényezők összehangolt erőfeszítéseket igényelnek a főváros fejlődési ütemének és a külvárosok élhetőségének fenntartása érdekében.

A 3. műhelyre összehívott tervezők szerint a határon átnyúló integrált tervezést számos tényező akadályozza: a különböző jogrendszerek, a hatáskörök és a fejlesztési prioritások divergenciája, a koordináló szerv hiánya, a kihívások közös értelmezésével kapcsolatos problémák, a határon átnyúló hatáskörök hiánya, a finanszírozáshoz való nehézkes hozzáférés stb. A szakértők kiemelték a koordinációra (különösen a nagyobb projektek esetében), az adatcserére, a helyi tervek és építési szabályzatok összehangolására (a

⁷ A 2030-ig tartó időszakra vonatkozó pozsonyi stratégiáról szóló 2023. évi jelentés a következőképpen fogalmazza át a mutatót: „Együttműködési platform létrehozása a nagyvárosi funkcionális régióban (beleértve az Ausztria és Magyarország területén található partnereket is) a közös fejlesztési témák kezelése érdekében”.

helyi építési előírások harmonizálása érdekében) és a folyamatok nyomon követésére szolgáló irányítási rendszer létrehozásának szükségességét.

Jó gyakorlatok

A francia jogszabályok lehetővé teszik a határ menti helyi és regionális önkormányzatok számára, hogy határon átnyúló együttműködési tervet (Schéma de coopération transfrontalière, SCT) dolgozzanak ki. Lille, Nizza és Strasbourg városai, valamint a baszk agglomeráció egy részvételen alapuló tervezési folyamatot követően hagyták jóvá SCT-jüket, amelyben a határ másik oldalának szereplői is részt vettek. Az Elzász Európai Közösség SCT-je esetében a felhatalmazás túlmutat a fent említett eseteken: megköveteli a meglévő területrendezési dokumentumokkal való összhangot (a terv szabályozási erejének biztosítása), és határon átnyúló strukturális projekteket és hatáskör-átruházást irányoz elő, ami egyedülálló megközelítés (MOT 2021).

Lille és partnerei a 2008-ban létrehozott francia-belga Lille-Kortrijk-Tournai EGTC-n belül a Parc Blue (Le Parc Bleu) projekt keretében a víz témája köré szervezik meg a beavatkozásait. A fő cél a határon átnyúló régió vizes területeinek integrált védelme és fenntartható használata.⁸

A 3Land projekt a felek által 2015-ben elfogadott koncepció alapján a Rajna mentén, egy bázeli (CH) teherkikötő körül található korábbi ipari területeket⁹ célozza meg. A tervezett beruházások Bazel, Huningue (FR) és Weil am Rhein (DE) területeire terjednek ki, és új gyalogos- és kerékpárhidak építését irányozzák elő, amelyek lakó- és pihenőterületeket, új campust és közösségi közlekedési csomópontot kötnek össze a folyó mentén. A projekt egyedülálló, mivel a három helyi önkormányzat úgy döntött, hogy összehangolt beavatkozásokat hajt végre annak érdekében, hogy lehetővé tegye a folyóhoz való hozzáférést és a folyópart különböző célokra történő felhasználását, amire korábban az ipari építmények miatt nem volt lehetőség.

⁸ <https://www.eurometropolis.eu/fr/actions/le-parc-bleu>

⁹ <https://3-land.net/en/projects.html>

A határon átnyúló közszolgáltatások fejlesztésével kapcsolatos kihívások és intézkedések

Közlekedés

A fenntartható közlekedés feltételeinek megteremtése minden agglomerálódó térségben összetett kihívás; magában foglalja a fizikai infrastruktúra (utak, kerékpárutak, vasút, parkolóhelyek, multimodális központok stb.) fejlesztését, a különböző közlekedési eszközök integrálását egy holisztikus rendszerbe, beleértve a tarifákat is, a különböző szolgáltatók menetrendjének összehangolását, valamint a polgárok érzékenyítését és motiválását a tömegközlekedési és közösségi közlekedési megoldások választására.

Határon átnyúló kontextusban az integráció kettős kihívást jelent: a szolgáltatók különböző nemzeti szabályok, támogatási rendszerek és különböző tarifák szerint üzemeltetik vonalaikat; a határon átnyúló közlekedés az úgynevezett kabotázs tilalmának hatálya alá tartozik, amely az EU jogszabályai szerint védi a nemzeti tömegközlekedési vállalatokat a versenytől; a fizikai infrastruktúra befelé irányul, kevésbé figyelve a határon átnyúló elemekre (ráadásul, mivel a vasút mindig is stratégiai katonai infrastruktúra volt, sok esetben még a fizikai feltételek is eltérőek); a közlekedési kultúra nemzetenként eltérő, és a határon átnyúló ingázók és lakosok nem feltétlenül ismerik a határ másik oldalán követendő szabályokat stb. Mindezek a tényezők jelen vannak a pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi térségben is.

Az egyik fő érv az államhatáron túlra költözés mellett a kedvező autós közlekedési kapcsolatok megléte. A Horvátjárfalu és Köpcsény közötti D4-es autópálya befejezése és az osztrák A6-os autópályával való összekötése jelentős mobilitást váltott ki a szlovák állampolgárok körében az osztrák elővárosok irányában. Hasonlóképpen, az M15-ös autópálya befejezése Magyarországon és integrálása a szlovák hálózatba kedvezőbb feltételeket teremtett a Mosonmagyaróvárról Pozsonyba történő ingázáshoz. Általános tapasztalat, hogy autóval 15-20 perc alatt lehet eljutni Pozsony belvárosába az osztrák és magyar elővárosokból, míg a szlovák oldalon ez az út akár 1 óra is lehet. Figyelembe véve ezt az előnyt, valamint azt, hogy Pozsonyban és környékén a motorizáltság szintje másfélszerese a hazai átlagnak (közel 700 autó jut 1000 lakosra; lásd Michniak 2020), illetve a demográfiai előrejelzéseket, nem nehéz előre látni, hogy az egyéni közlekedés tovább fog növekedni, ami mindenhol forgalmi dugókat és egyre több új út iránti igényt fog generálni.

Az osztrák és magyar polgármesterek egyaránt panaszkodnak a nagy forgalomra és annak az úthálózatra gyakorolt negatív hatásaira. Magyarországon a helyzet valamivel rosszabb, mert becslések szerint az Ausztriában élő szlovák állampolgárok fele Ausztriában

dolgozik, míg szinte minden Magyarországra költözött szlovák állampolgár mindennap ugyanazon az úton ingázik Pozsonyba. Ugyanakkor az infrastruktúra rekonstrukciója vagy továbbfejlesztése még több új lakost vonz, akik még több járművel rendelkeznek, ami még nagyobb forgalmat eredményez. Következésképpen a megoldás a tömegközlekedési rendszer integrált fejlesztése (Michniak 2020). A Pozsony 2030 (MIB 2022) stratégia szintén a tömegközlekedési infrastruktúra (a város kapuinál található parkolókkal együtt) és az elővárosi vasúti hálózat fejlesztését ösztönzi. Pozsony Főváros fokozatosan fejleszti a parkoló övezeteket, az ún. „paas” (Pozsonyi parkolási segéd) rendszeren keresztül, ami tovább bonyolítja a városon belüli közlekedést. A közlekedési generálterv pedig 2040-re az autók használatának 20% alá csökkentését irányozza elő Pozsonyon belül (CDV 2015).

Ennek ellenére vannak olyan infrastrukturális elemek, amelyekbe sürgősen be kell ruházni (pl. a Rusovce és Rajka közötti országút, beleértve a határátkelőt; a magyar településeken belüli belső utak), és egy integrált kerékpárút-hálózat kiépítése is javítaná a régió életkörülményeit. Hasonlóképpen, a 3-as villamosvonalat Slnecnicéig (Južné mesto) meg kellene építeni, illetve a magyarországi elővárosi vasúti összeköttetésnek biztosítania kellene a közvetlen hozzáférést a pozsonyi főpályaudvarhoz stb.

2025 augusztusában hétköznaponként 25 vonat közlekedik Pozsony-Petržalka és Bécs, valamint 11 Rajka és a szlovák főváros között. A pozsonyi főpályaudvar és Bécs között Marcheggen keresztül vezető vonal jelenleg felújítás alatt áll. Ha üzemel, további több mint 20 vonat kínál kapcsolatot a két főváros között. A 901-es autóbusz Hainburg és Pozsony között közlekedik (a COVID-járvány alatt és után történt rövid megszakítást követően), míg a Rajkába közlekedő korábbi 801-es autóbuszt egy magánvállalat által nyújtott szolgáltatás váltotta fel. A korábbi szolgáltatáshoz képest a jegyárak megduplázódtak, és az új szolgáltatás nem integrálódik a pozsonyi városi közlekedési rendszerbe. A BID (Pozsonyi Regionális Integrált Közlekedési Szervezet) jelenleg egy új buszvonal tesztelését fontolgatja az osztrák Prellenkirchen, Edelstal, Berg települések és Pozsony között.

A bécsi repülőtér Pozsonyból óránként 3-4 alkalommal induló buszjáratokkal elérhető, de ezek a buszok a repülőtér és a szlovák főváros között nem állnak meg.

A pandémia idején érvényben lévő közlekedési korlátozások miatt néhány szlovák állampolgár autómegosztási megoldást alkalmazó közlekedési közösségeket hozott létre, amelyek még mindig működnek, és amelyek szintén megfelelő megoldást jelenthetnek a szennyezés és a forgalom csökkentésére. Hasonlóképpen, az egyéni közlekedési eszközök, azaz az e-kerékpárok, e-robogók és más innovatív eszközök használata is ösztönözhető, ha az infrastrukturális feltételek (elkülönített kerékpárutak, jó összeköttetések és egy kiterjesztett eszközmegosztási rendszer) adottak.

Jó gyakorlatok

A Léman Express¹⁰ Európa legnagyobb, határokon átnyúló integrált elővárosi vasúti rendszere a svájci Genf városa körül. A 230 km hosszú hálózat hat vonalat és 50 állomást foglal magában, és egy új alagúton keresztül integrálja a Cornavin repülőtérrel a francia vasúti rendszerbe. A vonalakat a Nagy-Genf tarifarendszerbe integrált különböző jegyek és bérletek tulajdonosai használhatják, beleértve az Annemasse-ba közlekedő, határon átnyúló villamosvonalat is.

Az EU egyik legintegráltabb határrégiója Liège (BE), Maastricht (NL) és Aachen (DE) városai körül található. Az Euregio Meuse-Rhine (EMR) a határon átnyúló integráció bajnoka, amely¹¹ euregioticketet vezetett be a három ország közlekedési vállalatainak támogatásával. A napijegy, amely 19 euróba kerül, az Eurorégió minden tömegközlekedési járatán érvényes, ahol 24 vonal szolgálja ki a határokat. A három várost összekötő három országra kiterjedő vonatot az EU támogatásával fejlesztették.

Közzolgáltatások

Az Ausztriában és Magyarországon élő szlovák lakosok korösszetétele nagyon fiatal. Általában ezek mobilis, gyermekes fiatal családok és fiatal egyedülállók, akik az államhatáron túlra költöznek. Ennek megfelelően a legnagyobb nyomás az elővárosi térségekben működő oktatási intézményekre nehezedik. A magyar településeken a szlovák lakosok egy része igénybe veszi a bölcsődék és óvodák szolgáltatásait, de nem igazán érdeklik őket az általános és középiskolák. Rajkán a helyi német kisebbségi önkormányzat működteti az általános iskolát, mivel a második világháború utáni németek kiűzése ellenére a német kisebbség még mindig jelen van a településen. Az önkormányzat háromnyelvű oktatást (német, magyar és szlovák) kínált, de a szlovák lakosok nem mutattak érdeklődést az ajánlat iránt. Ők az angol nyelvű oktatást részesítenék előnyben, de a német kisebbségi önkormányzat a nemzeti jogszabályok miatt nem helyettesítheti a németet az angollal.

A meglehetősen nagy számú horvát közösség jelenléte az egész régióra jellemző. Bizonyos falvakban horvát nyelvű oktatás is elérhető. Bár a horvátok és a szlovákok megtudják értetni magukat egymással, az oktatási kínálat nem vonzó a szlovák gyermekek számára. Ezzel szemben az újonnan érkezők túlnyomó többsége Ausztriát tekinti új otthonának. Ennek megfelelően inkább osztrák iskolákba járatják gyermekeiket. Ez kihívásokat jelent a helyi önkormányzatok számára, mert a helyi kapacitások nem elegendőek a

¹⁰ <https://www.lemanexpress.com/en/>

¹¹ <https://youregion-emr.eu/live/transport/>

megnövekedett igények kielégítéséhez. Például a tanárok fizetését a tartományi kormány finanszírozza, de a délutáni gyermekfelügyelők fizetését a helyi önkormányzatok állják. Hainburg például több mint 30 ilyen alkalmazottat finanszíroz. Egy másik kihívás, hogy sok iskolában a szlovák diákok jelentősen többségben vannak, ami arra készteti őket, hogy inkább szlovákul beszéljenek, mint németül.

Hainburgban hetente 2-3 alkalommal tartanak szlovák órákat az általános iskolában, de mindkét szomszédos országban hiányzik a kétnyelvű oktatás. Ugyanakkor a demográfiai előrejelzések szerint a pozsonyi középiskolák kapacitása már most is elégtelen, és a helyzet tovább fog romlani (MIB 2022). Az oktatási kínálat határokon átnyúló integrációja kompenzálhatná ezt a hiányt.

Mivel a korosztály meglehetősen fiatal, a szociális ellátás jelenleg nem jelent kihívást az osztrák és magyar önkormányzatok számára. A szociális ellátási szolgáltatások továbbá állampolgársághoz kötöttek, ezért ezeket az igényeket ma még nem is lehet kielégíteni. Ugyanakkor az idő múlásával egyre több idős ember fog ilyen típusú igényeket jelezni, és az önkormányzatoknak fel kell készülniük erre az új kihívásra. A rendelkezések miatt a helyzet a nemzeti hatóságok bevonása nélkül nem lesz kezelhető.

Az egészségügyi ellátás sokkal sürgetőbb kérdés. A regionális (osztrák) és a nemzeti (szlovák és magyar) mentőszolgálatok közötti együttműködésnek köszönhetően 2024-ben aláírták az Ausztria és Szlovákia, valamint Ausztria és Magyarország közötti, a határon átnyúló mentést lehetővé tevő kétoldalú szerződéseket, amelyeket minden országban ratifikáltak. Ugyanakkor a diszpécserközpontok közötti információáramlás integrációját biztosító és az eljárásokat részletező együttműködési megállapodások még kidolgozás alatt állnak. A Magyarország–Szlovákia Interreg VI-A program támogatásával megkezdődött a Magyarország és Szlovákia közötti kétoldalú szerződés szövegének kidolgozása is. Mivel minden esetben az Ausztria és a Cseh Köztársaság közötti szerződés szolgált mintaként, várható, hogy a pozsonyi nagyvárosi térségben a mentőszolgálatok nagyon hasonló feltételek mellett lesznek képesek a háromoldalú együttműködésre, ami nagy előny.

Ma, ha egy rajkai beteg az EU segélyhívó számát (112) tárcsázza, a szlovák diszpécserközpont veszi fel a hívást (a szlovák jel erősebb), de a mentőautó még 2 km-es távolságra sem lépheti át a határt, hogy elszállítsa a beteget Magyarországról. Ezért általában a család szállítja a beteget a határátkelőhelyre, és adja át a szlovák mentőknek. A szerződések és az együttműködési megállapodások a közeljövőben megváltoztatják ezt a kockázatos rendszert.

Ugyanakkor a határon átnyúló fekvő- és járóbeteg-ellátás biztosítása továbbra is kihívást jelent, annak ellenére, hogy a betegek jogainak határon átnyúló egészségügyi ellátásban

való érvényesítéséről szóló 2011/24/EU irányelv lehetővé teszi ezt a gyakorlatot. A Szlovákia–Ausztria Interreg program támogatásával a Bridges for Birth projekt együttműködést hozott létre a Hainburgi Kórház (ahol egyre több szlovák csecsemő születik) és a Pozsonyi Nemzeti Gyermekkorház között a neonatális kezelések területén. Ez az úttörő projekt megmutathatja, hogyan lehet fejleszteni a határon átnyúló egészségügyi szolgáltatások integrációját.

Jó gyakorlatok

Az elmúlt 20 évben jelentősen nőtt a határon átnyúló egészségügyi szolgáltatások száma. Alsó-Ausztria a téma közép-európai bajnoka a HealthAcross kezdeményezésén keresztül,¹² amely számos együttműködési projektet indított el, a Csehországgal közösen működtetett határon átnyúló mentőszolgálatról a gmündi és České Velenice-i járóbeteg-központig. A HealthAcross segítségével nemcsak a hainburgi kórház és a pozsonyi gyermekkorház, hanem a bécsújhelyi és a soproni kórház is együttműködik.

A legmagasabb szintű egészségügyi integráció Franciaországban figyelhető meg. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés hét határon átnyúló szervezett övezetét (Zones organisées d'accès aux soins transfrontaliers, ZOAST)¹³ 2008 és 2015 között hozták létre a Franciaország és Belgium által 2005-ben aláírt kétoldalú megállapodás alapján. A megállapodás lehetővé teszi a regionális hatóságok számára, hogy határon átnyúló egészségügyi övezeteket hozzanak létre és működtessenek, amelyeken belül a betegek állampolgárságuktól függetlenül minden egészségügyi létesítményt igénybe vehetnek. A kezelések költségeit az illetékes (belga vagy francia) egészségbiztosítási intézmények térítik meg. A hét ZOAST lefedi a két ország közös határát.

Az első határon átnyúló fekvőbeteg-ellátási központot, a Cerdanya kórházat a katalán és a francia kormány¹⁴ hozta létre 2010-ben. A kórház a Pireneusokban található, egy olyan területen, amely messze esik a legközelebbi egészségügyi intézményektől. A két partner úgy döntött, hogy kórházat építenek a hegység spanyol oldalán, amely mindkét ország polgárainak és a régióba látogató turistáknak is nyújt ellátást. Az intézményt egy európai területi együttműködési csoportosulás (EGTC) irányítja, amely spanyol és francia orvosokat, ápolókat és egyéb alkalmazottakat foglalkoztat. Működését Katalónia és Franciaország közösen finanszírozza.

¹² <https://healthacross.noelga.at/en/>

¹³ <https://www.ofbs.org/cooperation-franco-belge/zoast/>

¹⁴ <https://www.hcerdanya.eu/en/>

Az új lakosok integrációjával kapcsolatos kihívások és intézkedések

Az új lakosok integrációja minden elővárosi régióban nagy kihívást jelent. Egyrészt az új polgárok kulturális és viselkedési mintái mindig eltérnek a helyi hagyományoktól (városi-vidéki különbségek). Másrészt az újonnan érkezők általában új lakóövezetekbe költöznek, és meglehetősen elszigetelt életmódot folytatnak: reggel a város központjába utaznak, este pedig visszatérnek, a városban, nem pedig a faluban veszik igénybe a szolgáltatásokat stb. Ezek a különbségek konfliktusokat okozhatnak a két népességcsoport között.

A határon átnyúló kontextus további tényezőket ad hozzá ehhez a képhez: nyelvi és kulturális akadályok, történelmi sérelmek öröksége, eltérő jogi és közigazgatási hagyományokon alapuló különböző megszokások stb.

Pozsony esetében az integráció szintjét meghatározó egyik fő tényező a Vasfüggöny. Még ha a fizikai akadályt 35 évvel ezelőtt le is bontották, mentálisan még mindig van hatása (Dillinger 2004; Farkas – Klobučník 2021; Hardi – Nárai – Uszkai 2023), bár ez a hatás gyengül. A szlovák-magyar kontextusban számos történelmi sérelem nehezíti az integrációt. Amikor az első szlovák lakosok megjelentek Rajkán, autóikat megrongálták, agresszív graffitik jelentek meg, és a jobboldali populisták tüntetést szerveztek a „tótok” (a szlovákok gúnyneve) ellen. A helyi lakosság nem vett részt a tüntetésen. Ezzel szemben Bezenyében a helyiek egy része megtámadta az új szlovák lakosokat, mert azok nem akarták tiszteletben tartani a helyi hagyományokat (Balizs – Bajmóczy 2018). Az elmúlt évtizedben azonban a szlovák lakosok iránti ellenszenv fokozatosan eltűnt, és minden magyar polgármester békésnek tartja a helyiek és a „migránsok” közötti kapcsolatot. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az új lakosok beilleszkedtek volna a helyi közösségekbe. Ennek legnagyobb akadálya a nyelvi korlát (Hardi – Nárai – Uszkai 2023). A szlovák állampolgárok többsége nem beszél magyarul (sokan közülük a szlovákon kívül más nyelvet sem beszélnek), és nem is érzik szükségét, hogy megtanuljanak. Az osztrák önkormányzatoktól eltérően, ahol az új betelepülők kénytelenek használni a hivatalos nyelvet, és ez az ő érdekük is, Magyarországon a helyi önkormányzatok azok, amelyek igyekeznek szlovákul is kommunikálni: lefordítják a hivatalos dokumentumokat szlovákra, kétnyelvű szórólapokat adnak ki, kétnyelvű plakátokat tesznek közzé, és speciális információkkal fordulnak a szlovák állampolgárokhoz. Az együttélésnek köszönhetően a helyi közigazgatási dolgozók egyre jobban megértik a szlovák nyelvet. Néhány új, mindkét nyelvet beszélő lakos kérésre általában „tolmácsolási szolgáltatásokat” is nyújt. Ha a helyi önkormányzat indít eljárást, a magyar törvények előírása szerint kötelező

tolmácsolást biztosítani az önkormányzat költségére. Várható, hogy a mesterséges intelligencia (AI) segít majd ezeknek a problémáknak a megoldásában.

Érdekes módon a szlovák állampolgárok integrációja az osztrák településeken, ahol németül kell beszélniük, előrehaladottabb, mint a magyar önkormányzatokban, ahol anyanyelvükön kommunikálhatnak. Bizonyos osztrák önkormányzatokban a szlovákoknak képviselőik is vannak.

A magyar oldalon kísérletek történtek arra, hogy bevonják őket a helyi kulturális életbe, de az eredmények szerények. Feketeerdőben egy új lakosokból álló csoport szervezett kulturális rendezvényt 2024 adventje alatt. A betelepülők azonban meglehetősen kozmopolita polgárok: nem kötődnek a szlovák nemzeti hagyományokhoz, ahogyan azt Rajka polgármestere is megállapította; következésképpen nem tudnak hozzájárulni az etnikailag sokszínű helyi kultúrához. Ráadásul a kulturális javakat Pozsonyban „fogyasztják”.

Nem véletlen, hogy az osztrák elővárosi térségekben élő szlovákok osztrák lakosoknak tartják magukat, ami a magyar oldalon nem így van. A helyi közösségbe való beilleszkedés iránti vonakodásuk abban is megmutatkozik, hogy kerülik az adófizetést: nem akarnak részt venni új lakóhelyük pénzügyi terheinek viselésében. Ez a kis magyar önkormányzatok számára nehezen kezelhető probléma.

Jó gyakorlatok

A német Frankfurt/Oder és a lengyel Ślubice Németország újraegyesítése után azonnal megkezdte az együttműködést. Számos egyéb eredmény mellett a testvérvárosok 2021-ben megszervezték a határon átnyúló fejlesztésről szóló jövőkonferenciát, amelynek időbeli horizontja 2030¹⁵. A konferencia célja az volt, hogy a határ két oldaláról összegyűlt 80 polgár javaslatai és projektötletei alapján azonosítsa a két város közös fejlesztéseit. A résztvevők egy új hidat és a folyópartok jobb kihasználását célzó tervezési folyamatokat indítottak el.

Ausztriában a polgári tanácsok hosszú múltra tekintenek vissza. Ezek az eszközök lehetővé teszik a lakosok számára, hogy részt vegyenek a helyi és regionális döntéshozatali folyamatokban és a jövőtervezésben. A Tirol–Dél-Tirol–Trentino

¹⁵ https://www.frankfurt-oder.de/Verwaltung-Stadtpolitik/Verwaltung/Frankfurt-S%C5%82ubicer-Kooperationszentrum/Aktuelles/Frankfurt-Slubicer-Zukunftskonferenz-zur-grenz%C3%BCberschreitenden-Stadtentwicklung-2030.php?object=tx_2616.27001.1&NavID=2616.1787&La=1

Europaregion EGTC 2022-ben¹⁶ szintén bevezette a modellt, amikor megszervezte az első határon átnyúló polgári tanácsot, hogy a közös jövő megtervezésén keresztül támogassa a részvételi eljárásokat.

A kehli Euro-Institut Strasbourg környékén különböző tevékenységek révén¹⁷ segíti elő a francia és a német polgárok egymáshoz való közeledését. Nyelvtanfolyamokat szerveznek, határon átnyúló projekteket dolgoznak ki és menedzselnek az együttműködő helyi intézmények számára, és előmozdítják a köztisztviselők határon átnyúló cseréjét. E tevékenységek révén sikeresen vonják be a helyi polgárokat a határon átnyúló együttműködésbe.

A Meuse-Rajna Eurorégió menedzseli a háromoldalú Interreg program kisprojekt-alapját,¹⁸ amely mikro (legfeljebb 2000 EUR), kis értékű (legfeljebb 40 000 EUR) és ún. maxi (legfeljebb 100 000 EUR) projektek révén megkönnyíti a holland, belga és német polgárok határokon átnyúló kapcsolatainak és találkozásainak fejlesztését.

A hármas határ menti térség irányításával kapcsolatos kihívások és intézkedések

A jelenlegi helyzet

2025-ben Pozsony városa, valamint Burgenland és Alsó-Ausztria tartományok létrehozták a baum_cityregion Munkaközösséget (Arbeitsgemeinschaft), amely jogi személyiséggel nem rendelkező irányító szerv lesz.¹⁹ Az új struktúra egy másfél évtizedes intézményesülési folyamat kiteljesedésének tekinthető, amelyben Pozsony osztrák agglomerációs települései is részt vesznek. A BAUM (Bratislava Umland Management) kezdeményezés 2011-ben önálló projektként indult, a bécsi SUM (Stadt Umland Management)²⁰ modelljét követve. Ez utóbbit Bécs városa, valamint Bécs és Alsó-Ausztria tartományi kormányai hozták létre 2006-ban azzal a céllal, hogy összehangolják az osztrák főváros körüli elővárosi fejlesztési tevékenységeket, különös tekintettel a területrendezésre, a közlekedésre és a környezetvédelmi kérdésekre. A SUM koordináló szerepet tölt be e területi szereplők között a regionális fejlesztőkből, valamint Bécs és Alsó-Ausztria helyi önkormányzatainak képviselőiből álló tanácsadó testület (Beirat) stratégiai irányítása alatt. A napi munkát két koordinátor irányítja, akiket Alsó-Ausztria és

¹⁶ <https://www.euoparegion.info/en/>

¹⁷ <https://www.euroinstitut.org/fr/english>

¹⁸ <https://www.euregio-mr.info/en/foerderung/small-project-fund/>

¹⁹ A létrehozási folyamat akkor fejeződik be, amikor a különböző szervek tagjait 2025 őszén kinevezik.

²⁰ <https://www.stadt-umland.at/>

Bécs tartomány alkalmaz. Feladataik közé tartozik a tervezési tevékenységek koordinálása, a szakértők, döntéshozók és a civil társadalom közötti eszmecserét elősegítő platformok (pl. a Bécs–Schwechat Párbeszéd Platform; a leopoldauai kerekasztal-platform a parkolási kihívások kezelésére stb.) és a SUM-fórumok (ahol a helyi érdekelt felek igény szerint találkoznak az érintett tartományi osztályokkal), valamint az éves város–régió konferencia szervezése, ahol politikusok, közigazgatási vezetők, kutatók és a regionális fejlesztésben részt vevő egyéb szereplők találkozhatnak.

A SUM egy nem formalizált, laza, jogi személyiség nélküli együttműködési struktúra, amely a nemzeti határokon belül működik²¹. Csehországgal, Szlovákiával és Magyarországgal fenntartott külkapcsolatai meglehetősen szórványosak. Korábban a szélesebb nagyvárosi területet érintő konzultációs fórumot a 2003-ban létrehozott Centrope kezdeményezés keretében biztosították, ami az elmúlt 7 évben politikailag kiürült. Ugyanakkor a SUM döntő szerepet játszott a BAUM-kezdeményezés létrehozásában, és a két szervezet közötti kapcsolatok ma is élénkek.

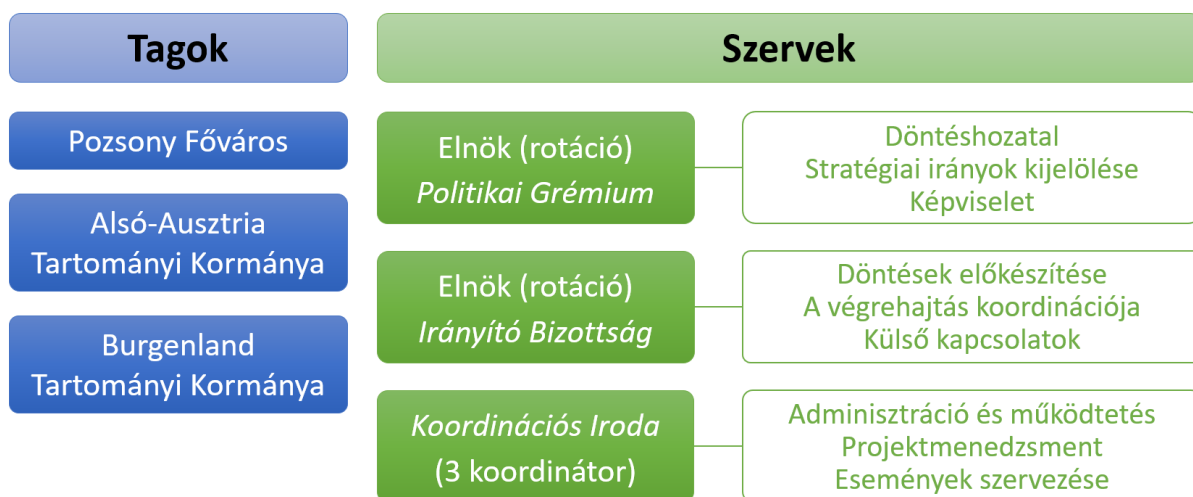
A BAUM (Bratislava Umland Management) kezdeményezés határon átnyúló projektként indult, amely 2011 és 2014 között valósult meg. Az elsődleges cél a szlovák-osztrák határmenti nagyvárosi térségre kidolgozott integrált fejlesztési terv megvalósítása volt. A második projekt (baum2020) 2017-től 2020-ig tartott, és a közös iroda létrehozását, a polgármesteri fórumok és a BAUM-konferencia elindítását, valamint különböző témákkal foglalkozó munkacsoport-ülések szervezését tartalmazta. A harmadik („baum_cityregion” elnevezésű), ugyancsak az Interreg Szlovákia-Ausztria Program által támogatott projekt célja a BAUM kezdeményezés kormányzási kereteinek kialakítása volt. A projekt eredményeként létrehozott munkaközösség (Arbeitsgemeinschaft) egy laza együttműködési megállapodáson, valamint alapszabályon és pénzügyi megállapodáson nyugszik, de jogi személyiséggel nem rendelkezik. Az alapító tagok: Pozsony városa, valamint Alsó-Ausztria és Burgenland tartományi kormányai.

A fő döntéshozó szerv a legalább évente egyszer összehívott Politikai Grémium, amely az alapító tagok magas szintű képviselőiből áll. Hatáskörrel rendelkezik az alapszabály módosítására, a közös stratégiai iránymutatások meghatározására, a munka- és költségvetési tervek jóváhagyására, valamint az éves tervekről szóló jelentések elfogadására. A vezető testület határozatait (beleértve az éves terveket is) a három alapító tag képviselőiből álló irányító bizottság készíti elő, amely az iroda (munkaszervezet) tevékenységeit is koordinálja. A baum_cityregion Iroda koordináló, adminisztratív és végrehajtó szerepet tölt be, tevékenységét éves terv szerint végzi. A SUM-hoz hasonlóan a

²¹ Bár a SUM nem önálló jogi személy, tevékenységét a Verein Niederösterreich-Wien - Gemeinsame Entwicklungsräume jogi személyként menedzseli.

BAUM-Irodát három koordinátor irányítja, akiket Pozsony városa és a két osztrák tartomány foglalkoztat. Szerepük nagyon hasonló a SUM koordinátoraiéhoz: az alapító tagok közös tevékenységeinek koordinálása négy tematikus területen (kultúra és idegenforgalom; természet és éghajlat; tér és ember, azaz társadalmi és regionális fejlesztés; és mobilitás), különös tekintettel a fenntartható területfejlesztésre; az együttműködés tevékenységeinek adminisztrációja és népszerűsítése; a két vezető testület üléseinek a megszervezése; valamint közös projektek előkészítése és menedzsmentje. Amint azt Patti (2016) kiemeli, a struktúra egyik fő hiányossága a polgárok részvételének hiánya.

7. ábra: A BAUM Munkaközösség jelenlegi struktúrája

A pénzügyi megállapodás állapítja meg a tagok közötti feladatmegosztást előíró finanszírozási szabályokat. Például a baum_cityregion Iroda három alkalmazottját külön-külön Pozsony városa és a két osztrák tartomány finanszírozza. Pozsony fedezi a közös weboldal tervezésével és karbantartásával kapcsolatos költségeket, míg a fordítási és nyomtatási kiadásokat a két osztrák tartomány viseli.

A szervezet bővíthető, és az alapszabály elő is irányozza ezt a bővítést a magyar partnerek felé, ami a Pozsony 2030 stratégia 2024-re vonatkozó éves tevékenységi tervében (MIB 2022) is megjelenik. A BAUM kezdeményezés Magyarországra történő földrajzi kiterjesztése szerepelt a 2021 és 2022 között végrehajtott 3. projekt célkitűzései között, de a létrehozott munkaközösség még nem vonta be a magyar partnereket. A bővítési folyamatot az Interreg VI-A Magyarország-Szlovákia Program által támogatott #ACCESS projekt is ösztönözte, amelynek célja, hogy strukturált kereteket hozzon létre a magyar-szlovák határ mentén fekvő funkcionális városi térségek határon átnyúló fejlesztéséhez.

Amint azt Ján Mazúr, Pozsony vezető városstratégája a Resilient Borders projekt első workshopján összefoglalta, a bővítés célja, hogy megteremtse a határon túlra költöző lakosok információcseréjének és érdekképviselésének kereteit.

E dokumentum célja, hogy megkönnyítse a kibővített kezdeményezés megfelelő intézményi formátumának kiválasztását.

Alapelvek

A határon átnyúló kezdeményezések irányítási megoldásának kidolgozásakor a következő elveket érdemes tiszteletben tartani.

Relevancia – A kiválasztott megoldásnak relevánsnak kell lennie az átruházandó feladatok szempontjából. Ez azt jelenti, hogy a tagoknak rendelkezniük kell a megfelelő hatáskörökkel és a felhatalmazás jogával. Figyelembe véve, hogy a három ország közigazgatási rendszerei eltérőek, és a hatáskörök különböző szintű intézmények birtokában vannak, ez az elv jó eséllyel több szintű kormányzási megoldáshoz vezet, amelyben különböző kormányzati szintek vesznek részt. Mivel minden régió más és más, a megoldásokat nem lehet és nem is szabad másolni. Az alapítóknak minden esetben meg kell találniuk a saját útjukat.

Érettség – A kiválasztott megoldásnak illeszkednie kell a kezdeményezés érettségéhez. Egyes struktúrák túl korainak bizonyulnak, amikor a legmagasabb szinten intézményesített struktúrát olyan partnerek hozzák létre, akik még csak nem is ismerik egymást. Ez történt a magyar határ mentén több ETT-vel is. Az intézményesülésnek általában van egy evolutív jellege, azaz a folyamatot érdemes alacsonyabb szinten kezdeni. Ebben az összefüggésben három fázis különíthető el.

- (1) Az informális szintből hiányoznak a formalizált megoldások: a partnerek eseti vagy projekt alapon, konzultatív formában működnek együtt. Az együttműködés alapulhat közös (politikai) nyilatkozaton vagy partnerségi megállapodáson, állandó szervek létrehozása nélkül. Ennek a megoldásnak a fő előnyei a nagyfokú rugalmasság, a széles (polgári) részvétel lehetősége és a túlzott bürokráciától való mentesség. Ugyanakkor nem stabil, ami veszélyeztetheti a hosszú távú fenntarthatóságot és a távlati stratégiai együttműködési célokat, és nélkülözi a hatáskörökre, a felelősségi körökre és a finanszírozásra vonatkozó egyértelmű iránymutatásokat.
- (2) Az intézményesülés második szintje a formalizált együttműködés, jogi személy létrehozása nélkül. Az együttműködés egy aláírt megállapodáson alapul, amely leírja a felek felelősségét és feladatait, és alapvető szinten strukturált. A hivatalos

megállapodás és a felelősségi körökkel rendelkező különböző szervek megléte stabilitást és elszámoltathatóságot biztosít a struktúra számára. A laza keretek nem teszik szükségessé bonyolult döntéshozatali eljárások létrehozását, és alacsony szinten tartják az adminisztratív terheket. Ugyanakkor az együttműködés hosszú távú perspektívát képes biztosítani. E félig intézményesített formátumok számára a legnagyobb kihívást a finanszírozás, a tevékenységek, a személyzet és a projektek finanszírozásának módja jelenti. Ez a hiányosság korlátozhatja a szervezet működőképességét: ha a projektek szélesítik és támogatják a tevékenységi köröket, elkerülhetetlenné válik a további intézményesülés.

- (3) A legmagasabb szintet a független jogi személy létrehozása jelenti. Ez az entitás különböző jogi formákat kaphat a felek közötti bizalom szintjétől, az érintett közigazgatási szintektől, az alapító tagok hatásköreitől, a kulturális különbségektől, a meglévő nemzeti jogszabályoktól és a nemzetközi megállapodásoktól stb. függően. Ennek a szintnek a fő előnye a reprezentativitás (az entitás képviselheti a teljes határon átnyúló térség érdekelt feleit), a láthatóság (amely megkönnyíti a márkaépítést és az identifikációt), a stabil költségvetés (a tagok politikai és pénzügyi szempontból is felelősséget vállalnak a szervezetért), az entitás által alapítandó további szervek létrehozásának és működtetésének képessége. Ugyanakkor magas szintű bizalmat tételez fel a különböző kulturális háttérrel rendelkező alapító tagok részéről (ami az együttműködés sikeres előtörténete nélkül elképzelhetetlen); összetett adminisztratív eljárásokat és kompetenciarendszert hoz létre (a túlbonyolított adminisztráció veszélyével); és minél intézményesültebbek, annál nagyobb az esély arra, hogy pusztán menedzserintézménnyé váljanak, anélkül, hogy kapcsolatba kerülnének a hétköznapi polgárokkal (a polgárok szerepvállalásának szintje alacsony lesz).

A fenti megoldások közötti választást össze kell hangolni az együttműködés érettségi szintjével. A túl ambiciózus megoldások korai csalódáshoz és a kezdeti bizalom leromlásához vezethetnek. A túlságosan óvatos döntések ugyanakkor csökkenthetik az együttműködés kimeneti legitimitását, ami megerősítheti a kilépési stratégia iránti igényt a tagok körében. A legsikeresebb modellek egy evolutív utat követnek, kezdve a legalacsonyabb szinttől a legmagasabbig.

Reprezentativitás – A struktúra sikeresebb lesz, ha egyértelműen és következetesen képviseli tagjai érdekeit és területi felelősségét. Az alapítók szerződhetnek egy meglévő menedzsmentszervezetet vagy tanácsadó céget az együttműködéssel kapcsolatos feladatok ellátására, de ez csökkenti a tulajdonosi tudatot és az elkötelezettség szintjét, még akkor is, ha sikeres. Hasonlóképpen, ha az érintett térségi szereplőket kizárják a szervezetből, az elveszíti energiáját és elismertségét. Ennek megfelelően tanácsos

létrehozni egy olyan struktúrát, amely a potenciális alapítók akaratán és elkötelezettségén alapul, és jól tükrözi a közös küldetés célkitűzéseit.

A reprezentativitás a szervezet megfelelő földrajzi méretére is utal. Az 1990-es és 2000-es években a Bécs-Pozsony tengely népszerű koncepció volt a pozsonyi metropolizáció keretének meghatározására. A kutatók a funkcionálisan homogén ikervárosi térséget Közép-Európa jövőbeli fejlődési pólusának tekintették (Győrrel együtt „aranyháromszögnek” nevezték), amely a két város köz- és magánszférájának jól strukturált és szoros együttműködését igényli (Jaššo 2007; CDV 2015).

A 2000–2006-os Ausztria–Szlovákia program által társfinanszírozott Jordes projekt feltárta, hogy a két város határ menti agglomerációjának fejlesztése (Győrrel kiegészítve) feltételezi a területi szereplőket bevonó együttműködési platform meglétét.

Amint Husar és Ondrejička megállapítja (Husar – Ondrejička 2017), a 2010-es évek közepére ez az együttműködési tengely meggyengült. Megemlíti Bécs intelligens városokkal kapcsolatos stratégiájának példáját, amely nem reflektál Pozsony közelségére. Ennek megfelelően Pozsony is kidolgozta saját smart city stratégiáját.

2021-ben Ondrejička és csapata három forgatókönyvet dolgozott ki Pozsony jövőbeli térbeli irányítására vonatkozóan. Az első változat egy kompakt várost tartalmaz, amely fokozatosan kihasználja belső területeit a fejlesztés érdekében, és modern technológiákat alkalmaz a belső kohézió fokozására. A második változat egy policentrikus megoldást javasol, ahol a város különböző részeinek saját szerepük és jelentőségük van, és jól kapcsolódnak egymáshoz. A harmadik forgatókönyv a specializációt helyezi a középpontba, amely különböző funkciókat kínál a városrészeknek és az elővárosoknak.

Amint azt a Pozsony 2030 stratégia szerzői konstatálják, a koordináció még Pozsonyon belül is kihívást jelent a kerületek és a városrészek változatos jellege és eltérő érdekei miatt. Az irányítási képet tovább bonyolítja a Pozsonyi kerület (amely többé-kevésbé azonos a főváros közvetlen vonzáskörzetével), valamint az agglomerálódás határokon átnyúló aspektusa. Az ellenőrizetlen és szabályozatlan lakóövezeti és területfejlesztés hibájának (amire Pozsony keleti vonzáskörzetében láthatunk példákat) elkerülése érdekében a városfejlesztés átfogó, összehangolt irányítására van szükség, amely nem akadályozza az infrastrukturális projektek megvalósítását, de képes őket magasabb funkcionális érdekeknek alárendelni. Nem elegendő a lakosok jóllétét biztosítani, negligálva a megoldások többközpontú kialakítását előnyben részesítő holisztikus megközelítést. Ez egy olyan kihívás, amelyet nem lehet megoldani a nemzeti szintű intézményekkel folytatott konzultáció nélkül. Az agglomeráció összehangolt fejlesztésének megkönnyítése érdekében a dokumentum minimális célként egy olyan

tervezési platform létrehozását ajánlja, amely a közigazgatási határokon átnyúló területrendezési projekteket koordinálhatja (MIB 2022).

Ebből a szempontból a baum_cityregion Munkaközösség jelenlegi földrajzi kiterjedésén lehetne javítani. Az elővárosiasodási tendenciák által leginkább érintett osztrák helyi önkormányzatok nem vesznek részt a döntéshozatali folyamatokban, és a szlovák lakossági csoportok sem hallathatják a hangjukat. A szlovákiai elővárosoknak szintén részt kellene venniük a platformban.

Ha a Nagy-Pozsony (Greater Bratislava) koncepciót választjuk, ezekre a kihívásokra az irányítási struktúrán keresztül kell választ adni.

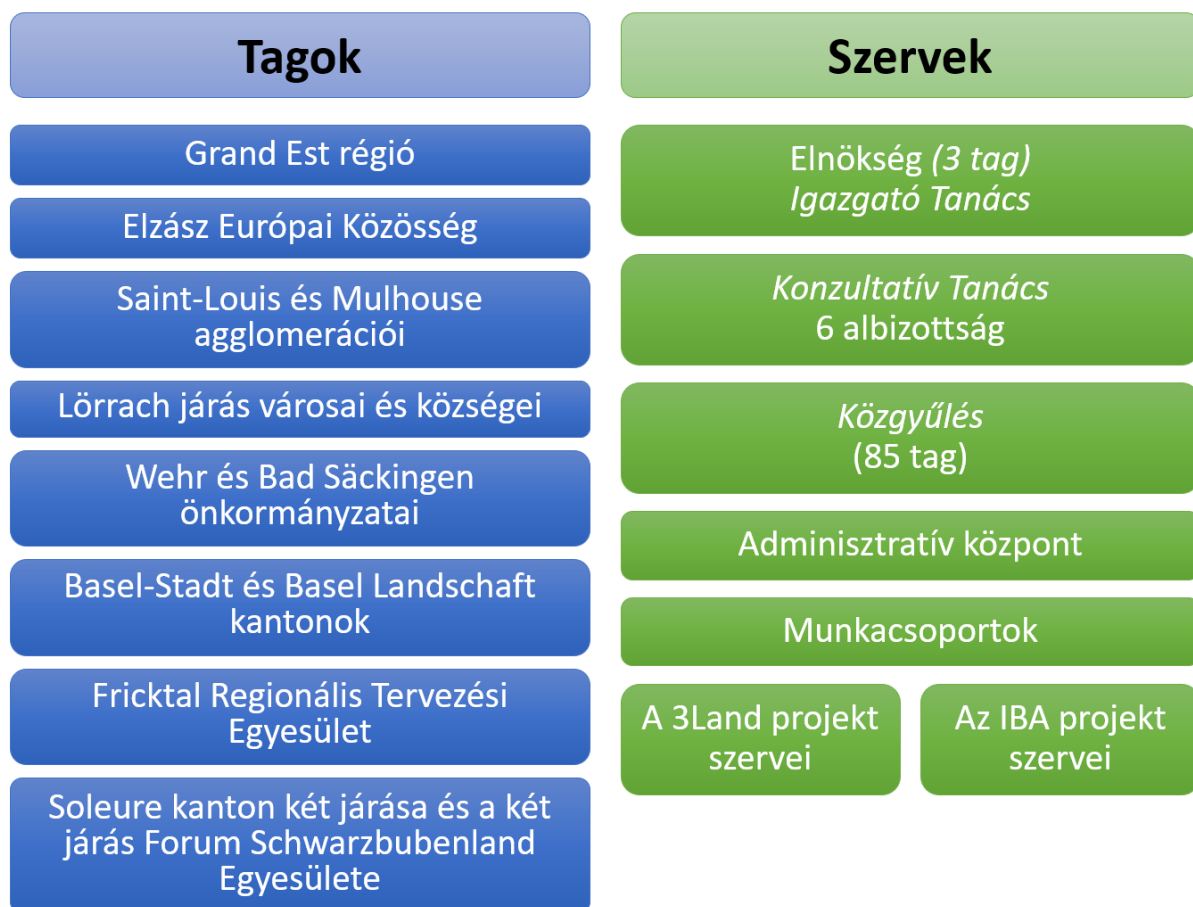
Jó gyakorlatok

A határon átnyúló agglomerációk irányításához az EU-n belüli érdekelt felek az érintett országok történelmétől, kultúrájától és jogi kereteitől függően különböző megoldásokat alkalmaznak. Talán Franciaország rendelkezik a határon átnyúló együttműködéshez használható legszélesebb eszköztárral. Ritkán fordul elő, hogy ezek a megoldások nem rendelkeznek jogi státusszal, mint pl. a nizzai Côte d’Azur Metropolisz esetében. A francia szervek túlnyomó többségét független jogi személyként jegyezték be (MOT 2021). Egyes megoldások a francia jogszabályokhoz igazodnak, mások az úgynevezett Madridi Keretegyezményen alapuló nemzetközi kétoldalú vagy többoldalú megállapodásokhoz; végül Franciaország aktívan használja az Európai Unió által kifejlesztett eszközöket is.

Az Európa Tanács 1980. május 21-én fogadta el a Madridi Keretegyezményt, amely lehetővé teszi a dokumentumot elfogadó országok helyi és regionális önkormányzatai számára, hogy határon átnyúló struktúrákat hozzanak létre. Az egyezmény ezt a lehetőséget kétoldalú államközi megállapodásokhoz kötötte. A francia kormány a Római Szerződést Olaszországgal (1993. november 26.), a Bayonne-i Szerződést Spanyolországgal (1995. március 10.), a Karlsruhei Szerződést Németországgal, Luxemburggal és Svájjal (1996. január 23.) a Brüsszeli Szerződést pedig Belgiummal (2002. szeptember 16.) írta alá, hogy lehetővé tegye ilyen struktúrák létrehozását különböző formákban. E struktúrák közös jellemzője, hogy vagy közjogi entitással rendelkező, határon átnyúló helyi csoportosulásként (Groupement local de coopération transfrontalière, GLCT) bejegyzett jogi személyek (pl. a Nagy-Genf GLCT, a Svájjal közös Doubs városi agglomeráció GLCT, a belga-francia Lille Eurometropolis GLCT); vagy magánjogi egyesületek (pl. a Svájjal közös bázeli három nemzetiségű Eurometropolisz) illetve spanoly jogrend szerinti *konzorciumok* (pl. a Pireneusok Munkaközösség és a Spanyolországgal közös Consorcio Bidasoa-Txingudi) (MOT 2021).

A leggyakrabban említett jó példák egyike a Bázeli Háromnemzetiségű Eurokörzet, amely összetett többszintű irányítási struktúrával rendelkezik. Az együttműködés kezdete a bázeli repülőtér francia területen történő megépítésével kezdődött, 1946-ban. A Regio Basiliensis, amely később számos határon átnyúló eurorégió modelljévé vált, 1963-ban jött létre. Az Eurokörzetet 2007-ben hozták létre a francia jog szerint, és a Bazel határon átnyúló elővárosi övezetéhez tartozó 250 településből 83-at foglal magában. A fő döntéshozó szerv a közgyűlés, amely a 85 tag képviselőiből áll (beleértve a kantonokat, a helyi önkormányzatokat, a regionális szövetségeket és többek között a franciaországi Grand Est régiót). A koordinációs feladatokat az igazgatótanács látja el, amely országonként 9 választott személyt foglal magában; valamint a 20 svájci, 15 német és 15 francia tagból álló konzultatív tanács. A franciaországi adminisztratív központ irányítja az eurokörzet napi szintű működését és a munkacsoportok tevékenységét. A helyzetet tovább bonyolítja az IBA (Internationale Bauausstellung) projekt, amely egyesíti a három ország érdekelt feleit, hogy közös fejlesztési ötleteket és projekteket indítsanak; valamint a 3Land projekt, amely egy harmonizált területrendezési terv szerint három országban tartalmaz beruházásokat a Rajnán keresztül. Mindkét hosszú távú projekt saját irányítási struktúrával rendelkezik az Eurokörzet irányítási szervezetén belül. A Svájci Államszövetség agglomerációk számára kialakított támogatási rendszerének köszönhetően a Bázelen belüli és környéki beruházások az államhatárokon túl is támogathatók.

8. ábra: A Bázeli Háromnemzetiségű Eurokörzet szervezete

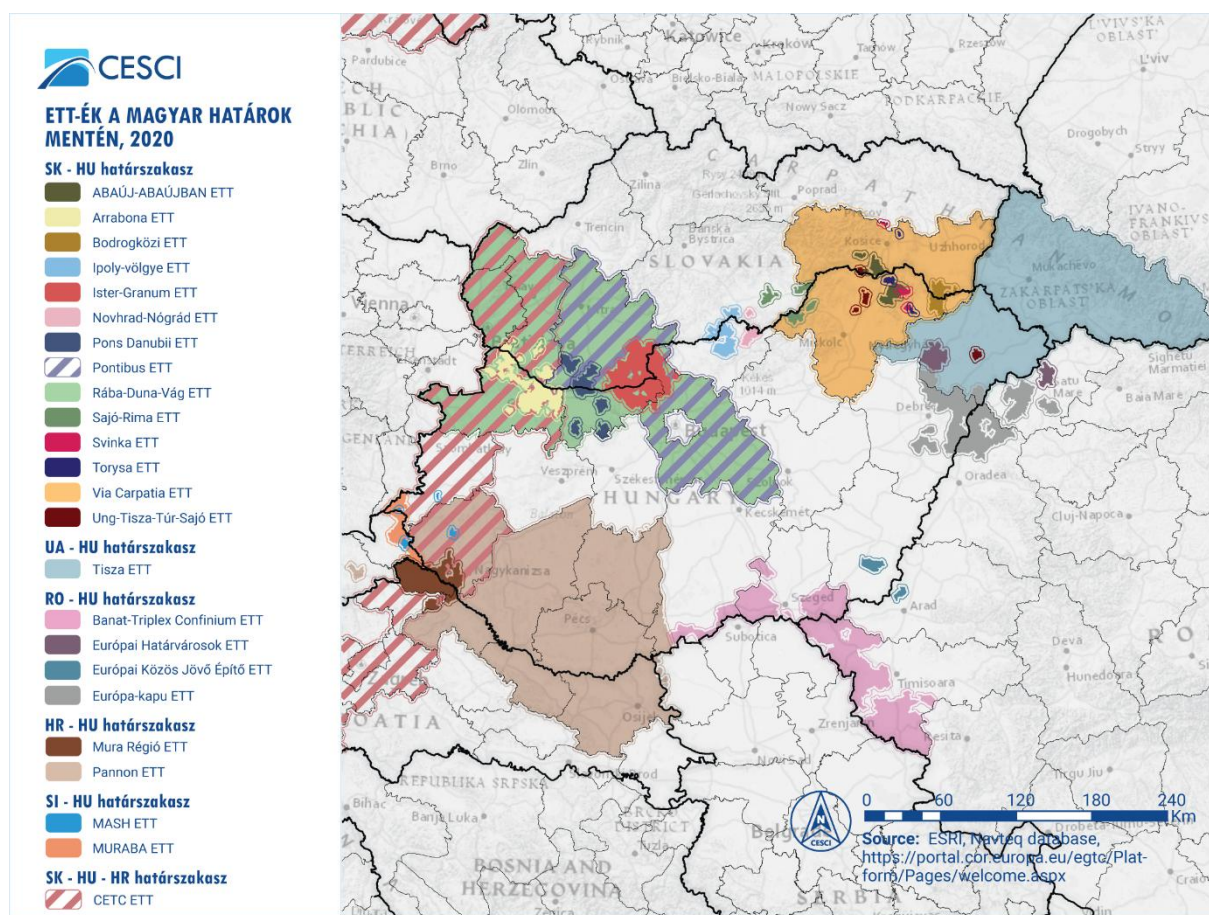
Forrás: <https://www.eurodistrictbasel.eu/fr/>

Sok esetben ezek a struktúrák ETT-kké (európai területi társulásokká) alakultak át, amely a határon átnyúló együttműködés legfejlettebb intézménye (mint például a Strasbourg–Ortenau Eurokörzet és a Németországgal közös PAMINA Eurokörzet esetében). Az ETT a tagjai által képviselt valamennyi országban elismert független jogalany, amely közvetlenül alkalmazhat munkavállalókat a határ mindkét oldaláról; közszolgáltatások nyújtására intézményeket és nonprofit vállalkozásokat hozhat létre, amelyek díjait a csoportosulás döntéshozó szervei határozhatják meg stb. A franciaországi, németországi, belgiumi és luxemburgi területeket lefedő ETT (Greater Region EGTC) kezeli az Interreg alapot a csoportosulás területén, ami rendkívül hatékonnyá teszi a Luxemburg körüli együttműködésüket.

Független státusza miatt ez az eszköz saját költségvetésével nagymértékben alkalmazható a különböző igényekre. Az eddig létrehozott 91 ETT-ből 29 (32%) rendelkezik francia taggal.

Magyarország és Szlovákia is támogatja ezt a megoldást: a magyar részvétellel eddig létrehozott csoportosulások száma 26, szlovák részvétellel pedig 19 ETT alakult. Ráadásul a szlovák-magyar az ETT-k által legsűrűbben lefedett uniós belső határ. Magyarországon a kormány félmillió eurós éves költségvetéssel külön alapot hozott létre a csoportosulások működési költségeire, ami nagy motiváció a csoportosulások létrehozására. A támogatások elosztása pályázati felhívás alapján történik, a csoportosulások teljesítményének megfelelően, ami ösztönzi a területi együttműködés innovációját. A szlovák-magyar ETT-k közül kettő kezeli a vonatkozó Interreg CBC-program kisprojekt-alapját, és közülük hét 2025 és 2029 között integrált, határon átnyúló turisztikai desztinációk fejlesztésére irányuló cselekvési terveket hajt végre.

9. ábra: Magyarország területén létrehozott EGTC-k

Ausztriában az EGTC egy kicsit népszerűbb eszközzé az elmúlt 5 évben vált, ekkor alapítottak a meglévő nyolc, osztrák részvétellel működő csoportosulásból ötöt. Közös jellemzőjük, hogy hosszú távú, kevésbé intézményesített együttműködés előzte meg őket. A Tirol-Dél-Tirol-Trentino Europaregion EGTC-t az 1998 óta együttműködő tartományok hozták létre 2011-ben. Az Euroregio Connect EGTC (2021) ugyanazon terület regionális turisztikai marketingközpontjait foglalja magában. A Wissenschaftsverbund EGTC-t 2022-

ben 25 felsőoktatási intézmény hozta létre Bodensee környékén, ahol a Bodeni-tó Nemzetközi Konferenciája 1972 óta erősíti az érintett négy ország környezeti és történelmi értékeinek integrált menedzsmentjét. A Karawanken Geopark EGTC kezeli a Szlovéniával közösen létrehozott, határon átnyúló geoparkot. A csoportosulást azért hozták létre, hogy biztosítsa a határon átnyúló geológiai örökség közös kezelését, amelyet korábban a partnerek külön kezeltek. A legfiatalabb osztrák csoportosulás a B&G RAD EGTC, amely magasabb szintre emeli Bad Radkersburg és a szlovén Gornja Radgona történelmi testvérvárosi együttműködését. Más hasonló kezdeményezések – például a 24 város és a Fertő-Neusiedlersee ETT –, amelyek ezt az előtörténetet nélkülözték, kudarcot vallottak.

A skandináv országok nem részesítik előnyben a formalizált megoldásokat. A részt vevő EGTC-k száma rendkívül alacsony: csak két EGTC rendelkezik skandináv tagokkal. Ehelyett a skandináv országokban az együttműködés meglehetősen laza együttműködési megállapodásokon alapul, amelyek eurorégió típusú struktúrákat hoznak létre, és pragmatikus közös projektekre összpontosítanak.

A finn Tornio és a svéd Haparanda közötti testvérvárosi együttműködés az 1960-as években kezdődött, és olyan projekteket eredményezett, mint a közös kétnyelvű általános iskola, a közös turisztikai központ, a határon átnyúló golfpálya, a közös szennyvíztisztító, a közös határon átnyúló távfűtési rendszer stb. A két város 1987-ben együttműködési megállapodást írt alá, létrehozva a jogi személyiség nélküli Provincia Bothniensis-t. Az együttműködést később TornioHaparandára (FI) és HaparandaTornióra (SE) nevezték át, és a struktúra bonyolultabbá vált, de az intézményesülés szintje nem változott. A két település vezető testületei évente 2-3 alkalommal üléseznek. A két önkormányzat évente rendez együttes ülést. A koordináló testület a helyi önkormányzatok által delegált 5 finn és 5 svéd tagból áll. A napi munkát a közös iroda irányítja, amelynek munkavállalóit külön foglalkoztatják és finanszírozzák. Tevékenységüket fejlesztési és projektbizottságok támogatják. A rendszer nagyon hasonlít a baum_cityregion szerkezetre.

10. ábra: A TornioHaparanda ikervárosi együttműködés szervezete

Forrás: www.tornio.hu²²

Hasonlóképpen, Nagy-Koppenhágát, amely Skandinávia legnagyobb nagyvárosi területét foglalja magában, két svéd és két dán régió, valamint az e régiókban található 85 helyi önkormányzat (46 dán, 39 svéd) hozta létre, jogi személyiség nélkül. Történelmileg Nagy-Koppenhága a dán főváros elővárosi régióját jelentette, a nemzeti határokon belül. Az Öresund-híd 2000-es megnyitása alapvetően változtatta meg a Koppenhága körüli geopolitikai és társadalmi-gazdasági viszonyokat, ami a kétoldalú Öresund Bizottság létrehozását eredményezte. Az Öresund-szoroson átívelő figyelemreméltó integrációs folyamatnak köszönhetően Nagy-Koppenhága és az Öresund Bizottság 2016-ban egyesült a jelenlegi struktúrában. 2024-ben új alapszabályt hagytak jóvá, de az együttműködés politikai jellege továbbra is fennáll. Az elnökség a négy régió és Koppenhága városának képviselőiből áll, elnöke pedig a két ország között rotálódik. A vezető testület az elnökség tagjaiból, valamint a régiókat és a tagtelepüléseket képviselő további 13 tagból áll. Az igazgatótanács határozatait az igazgatótanácsban képviselt régiók és települések (technikai szintű) igazgatóiból álló irányító bizottság készíti elő és hajtja végre. A titkárságnak Koppenhága ad otthont, amely 7 tanácsadóból áll. A

²² <https://www.tornio.fi/wp-content/uploads/2022/10/tornion-ja-haaparannan-toimintamalli.pdf>

titkárság szervezi a különböző szervek üléseit; havi rendszerességgel irányítja a koordinációs csoport üléseit; évente egy konferenciát szervez; és kezeli a közös struktúra pénzeszközeit. A napi működést a Nagy-Koppenhágai Bizottság finanszírozza, amelynek a tagok fizetik a tagsági díjat.

11. ábra: A Nagy-Koppenhágai Bizottság felépítése

Forrás: <https://www.greatercph.com/>

Nagy-Koppenhága világszerte ismert a zöld energia, a körforgásos gazdaság, a technológiai innováció (különös tekintettel az egészségügyre) és az üzleti integráció terén betöltött vezető szerepéről, de ezeket a tevékenységeket projektpartnerségek és hálózatok révén irányítják.

Ez a modell is meglehetősen közel áll a *baum_cityregion* kezdeményezéshez, de tagsági díjakkal rendelkezik, ami szélesebb mozgásteret biztosít a tevékenységek finanszírozásához; és bevonja a helyi polgármestereket a döntéshozatali folyamatokba, ami javítja az érdekképviselést, a felelősségvállalást és az azonosulást.

Akcióterv

Beavatkozási logika

12. ábra: Az akcióterv beavatkozási logikája

Az akcióterv általános célkitűzése a szlovák főváros határon átnyúló nagyvárosi térségének integrált fejlesztése. E cél elérését négy specifikus célkitűzés támogatja, amelyek az integrált tervezésre, a közszolgáltatások nyújtására, a társadalmi kohézió javítására és egy megfelelő háromoldalú irányítási struktúra létrehozására vonatkoznak. A konkrét célkitűzések kiterjednek a nagyvárosi térség határon átnyúló integrációja szempontjából releváns valamennyi szempontra, előkészítve a Greater Bratislava márka kialakítását.

Az intézkedések tükrözik a munkaértekezletek során azonosított kihívásokat, de nem fedik le az összes lehetséges témát. A jövőbeli együttműködés érdekében az intézkedések meghatározzák a tematikus területeket: a területrendezést, a határon átnyúló közszolgáltatásokat (különös tekintettel a közlekedésre, az oktatásra és az egészségügyre), a társadalmi kohéziót és a regionális márkaépítést.

Akciók

A tevékenység megnevezése	A_1.1 A pozsonyi nagyvárosi terület határokon átnyúló adatbázisa
Egyedi célkitűzés	SO_1 Az integrált tervezés és fejlesztés feltételeinek javítása Pozsony környékén
Az intézkedés tartalma	A beavatkozás keretében sor kerül a pozsonyi határon átnyúló nagyvárosi térség statisztikai adatbázisának kifejlesztésére. Első lépésként Pozsony város, a Pozsonyi kerület, Alsó-Ausztria és Burgenland tartományok, valamint Győr-Moson-Sopron Vármegye Önkormányzatának képviselői a három nemzeti statisztikai hivatal bevonásával metaadattáblázatot állítanak össze. A helyi és regionális szereplők meghatározzák a közös fejlesztési erőfeszítéseikhez szükséges legfontosabb adatok körét. Az adatbázist a statisztikai hivatalok hozzák létre és teszik elérhetővé. A határon átnyúló áramlások kapcsán elsődleges adatgyűjtésre is szükség lesz a projektben. A legnagyobb kihívást az adatbázis karbantartása és frissítése jelenti, ami jelentős pénzügyi forrásokat igényel. Az adatbázis online elérhető lesz, és adatkereső eszközzel lesz ellátva. A fenntartás magában foglalja elemzések, jelentések közzétételét is, amelyeket a nagyvárosi területen található kutatóintézetek és egyetemek készíthetnek el. Elkerülhetetlen a CentropeMap kezdeményezéssel való együttműködés.
Potenciális finanszírozás	ESPON, Interreg
Partnerek	Pozsony Főváros, Szlovák Statisztikai Hivatal, Központi Statisztikai Hivatal, Statistik Austria, Pozsonyi kerület, Alsó-Ausztria Tartományi Kormány, Burgenland Tartományi Kormány, Győr-Moson-Sopron Vármegyei Önkormányzata
Várható eredmények	Kereshető digitális statisztikai adatbázis, amely adatokat jelenít meg a hármasszoros határ menti térségről, beleértve a határkeresztező áramlásokat is

A tevékenység megnevezése	A_1.2 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség integrált területi perspektívája
Egyedi célkitűzés	SO_1 Az integrált tervezés és fejlesztés feltételeinek javítása Pozsony környékén
Az intézkedés tartalma	A beavatkozás célja, hogy átfogó térdiagnosztikai és tervezési dokumentumot készítsen, amely válaszol a Pozsony körüli, határokon átnyúló elővárosiasodási folyamatok által generált különböző kihívásokra. A térségi perspektíva tartalmazza a tervezési terület határait, külső hivatkozásokkal a Bécs–Pozsony tengelyre és a Centrope régióra; az elővárosiasodási folyamat fő kihívásait és a szlovák főváros nagyvárosi ambícióit; a határon átnyúló térség hosszú távú térbeli jövőképét; a földhasználat elveit a nemzeti, regionális és helyi rendelkezésekkel összhangban; valamint a beavatkozási területeket. A dokumentumnak igazodnia kell a meglévő osztrák (pl. ÖREK 2030 – Raum für Wandel; Stadregion+ stb.), szlovák (Pozsony 2030; Pozsonyi Régió PHSR stb.) és magyar (Nemzeti Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió; Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója (2021–2027) stb.) területrendezési, tervezési dokumentumokhoz és koncepciókhoz. A tervezési folyamat feltételezi az érintett területi szereplők és hatóságok, a fejlesztési ügynökségek és a nagyvárosi térség egyetemeinek aktív részvételét, valamint az adatokhoz való hozzáférést (lásd: A_1.1. akció). A tervezési tevékenységet Pozsony városának kell koordinálnia, és abba be kell vonni a civil társadalom képviselőit, különösen azokat, akiket az elővárosiasodási folyamat érint (pl. határ menti ingázók, a határon túl élő szlovákok képviselői, az elővárosi térség polgármesterei és civil szervezetei stb.). A folyamat a következő tevékenységeket foglalja magában: i) a meglévő helyi és területfejlesztési tervek (beleértve a generálterveket is) és stratégiák elemzése; ii) a nemzeti statisztikai hivatalok által kidolgozott statisztikák elemzése; iii) konzultációs folyamat: szakértői munkaértekezletek sorozata a területrendezéssel kapcsolatos különböző nemzeti, regionális és helyi hatáskörök és szabályok azonosítása érdekében; iv) munkaértekezletek szervezése a határon átnyúló nagyvárosi térség térbeli jövőképének meghatározása érdekében; v) tervezés; vi) konzultáció a civil társadalom szereplőivel; vii) a térségi perspektíva véglegesítése; viii) a dokumentum elfogadása a helyi és regionális döntéshozó szervek által.

Potenciális finanszírozás	ESPO, Interreg, nemzeti alapok
Partnerek	Pozsony városa, Pozsonyi kerület, Alsó-Ausztria Tartományi Kormány, Burgenland Tartományi Kormány, Győr-Ménfőcsanak Vármegyei Önkormányzat, regionális fejlesztési ügynökségek, érintett egyetemek, a határon átnyúló nagyvárosi térség civil társadalmi szervezetei
Várható eredmények	Pozsony határmenti nagyvárosi térségének területi perspektívája

A tevékenység megnevezése	
A_1.3 Határon átnyúló tervezési platform létrehozása	
Egyedi célkitűzés	SO_1 Az integrált tervezés és fejlesztés feltételeinek javítása Pozsony környékén
Az intézkedés tartalma	Pozsony városának legfrissebb stratégiai dokumentumai kiemelik egy olyan tervezési platform szükségességét, amely bevonja az érintett szlovák, osztrák és magyar területi szereplőket és hatóságokat a határon átnyúló nagyvárosi terület jövőbeli kialakításába. Pozsony új területi perspektívájának átfogó kialakítása (tervezés), adaptálhatósága (döntéshozatal) és elfogadottsága (legitimitás) érdekében létre kell hozni az irányítási keretet. Ezt az irányítási keretet az A_1.2 fellépés végrehajtása során kell létrehozni, és évtizedekig fenn kell tartani a határon átnyúló térségben felmerülő különböző területi érdekek harmonizációjának biztosítása érdekében. Az intézkedés révén létrejön és működik a tervezési platform (jogi személyiséggel nem rendelkező szerv). A platformot be kell építeni a nagyvárosi terület átfogó irányítási keretébe.
Potenciális finanszírozás	ESF, Interreg, nemzeti alapok
Partnerek	Pozsony város, Pozsonyi kerület, Alsó-Ausztria Tartományi Kormány, Burgenland Tartományi Kormány, Győr-Ménfőcsanak Vármegyei Önkormányzat, regionális fejlesztési ügynökségek
Várható eredmények	Pozsony határokon átnyúló tervezési platformja

A tevékenység megnevezése	A_2.1 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség integrált közlekedési generálterve
Egyedi célkitűzés	SO_2 A határon átnyúló nagyvárosi térség funkcionális integrációjának elősegítése
Az intézkedés tartalma	Az intézkedés a szlovák fővárost körülvevő határokon átnyúló közlekedési kihívások összetettségével foglalkozik. Ez a komplexitás magában foglalja az infrastrukturális szempontokat, a közlekedési hálózat államhatárokon túli bővítését, valamint a szolgáltatások integrációját egy irányítási megoldással együtt. A határokon átnyúló közlekedés kihívásaira való reagálás érdekében a tervezési folyamat az ingázók elvárásait tükröző igényfelméréssel kezdődik, amely a területi diagnózis kidolgozása során valósítható meg (lásd az A_1.2 fellépést). Ezzel párhuzamosan elemezni kell az érintett régiók meglévő kapacitásait és közlekedési terveit. A tervezési folyamat szükségessé teszi a nemzeti közlekedési hatóságok és az érintett vállalatok bevonását. Az intézkedés magában foglalja a diagnózist, az eszközök és erőforrások azonosítását, a meglévő jó gyakorlatok és megoldások tanulmányozását, a határokon átnyúló integrált közlekedési szolgáltatások kialakítását és a rendszer működtetésére vonatkozó irányítási keretek létrehozását.
Potenciális finanszírozás	Interreg, uniós és nemzeti közlekedési alapok
Partnerek	Dopravný podnik Bratislava, Železničná spoločnosť Slovensko, ÖBB, MÁV Csoport, GYSEV – Raaberbahn, BID (Bratislavská integrovaná doprava), VOR Verkehrsverbund Ost-Region, NÖVOG, VBB Verkehrsbetriebe Burgenland, NÖ.Regional, Mobilitätszentrale Burgenland, Pozsony Főváros, Pozsonyi Parkolást Támogató Szervezet, az Alsó-Ausztriai és Burgenlandi Tartományi Kormányok
Várható eredmények	Pozsony határokon átnyúló nagyvárosi területének közlekedési generálterve

A tevékenység megnevezése	A_2.2 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség integrált tarifarendszere
Egyedi célkitűzés	SO_2 A határon átnyúló nagyvárosi térség funkcionális integrációjának elősegítése
Az intézkedés tartalma	A beavatkozás célja a határokon átnyúló nagyvárosi térség teljes területére kiterjedő integrált tarifarendszer kialakítása. Ez a megoldás lehetővé teszi az ingázók számára, hogy ugyanazt a jegyet vagy bérletet használják a határ menti területen belül egy övezetekre osztott rendszerben, különböző kedvezményeket alkalmazva. A fellépés magában foglalja a menetrendek harmonizálását is. A rendszer fejlesztésével vonzóbbá válik a tömegközlekedési eszközök használata. Az intézkedés végrehajtása a lehetőségek azonosításával és a finanszírozási módszerekről, valamint a terhek és jövedelmek arányáról való megállapodás érdekében a szolgáltatók közötti konzultációkkal kezdődik. Ezt követően a szakértők megtervezik a vonalakat és meghatározzák a zónahatárokat. Végül a szolgáltatók aláírják a szolgáltatásokról szóló megállapodást.
Potenciális finanszírozás	Uniós és nemzeti közlekedési alapok
Partnerek	Dopravný podnik Bratislava, Železničná spoločnosť Slovensko, ÖBB, MÁV Csoport, GYSEV – Raaberbahn, BID (Bratislavská integrovaná doprava), VOR Verkehrsverbund Ost-Region, NÖVOG, VBB Verkehrsbetriebe Burgenland, NÖ.Regional, Mobilitätszentrale Burgenland, Pozsony Főváros, az Alsó-Ausztriai és Burgenlandi Tartományi Kormányok
Várható eredmények	A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi terület integrált tarifarendszere

A tevékenység megnevezése	A_2.3 Az egészségügyi szolgáltatások határokon átnyúló integrációja Pozsony környékén
Egyedi célkitűzés	SO_2 A határon átnyúló nagyvárosi térség funkcionális integrációjának elősegítése
Az intézkedés tartalma	A projekt célja a 2008 és 2010 között végrehajtott HealthAcross kezdeményezés első diagnosztikai projektjének megismétlése. Az intézkedés a hármас határ térségében működő egészségügyi intézmények létesítményeinek, valamint jelenlegi és jövőbeli kapacitásainak számbavételét tartalmazza. A jelenlegi helyzet elemzése feltárja a párhuzamos és egymást kiegészítő adottságokat és szolgáltatásokat, valamint az egészségügyi szolgáltatásnyújtás hiátusait. A második tevékenység magában foglalja a nagyvárosi térség lakosai egészségügyi állapotának felmérését, amely feltárja a kezelendő legsürgetőbb és jövőbeli kihívásokat. Végezetül a határ menti térség érintett szereplői összeállítják és megvitatják a szolgáltatások integrálására vonatkozó tervet. A korábbi erőfeszítéseknek köszönhetően az elkövetkező években harmonizálni fogják a határokon átnyúló mentési szolgáltatásokat. Következésképpen ezt az összetevőt nem kell belefoglalni a fellépésbe.
Potenciális finanszírozás	Interreg, EU4Health program
Partnerek	Szlovákia, Magyarország és a két osztrák tartomány egészségügyi hatóságai, a régióon belül működő kórházak, országos és tartományi mentőszolgálatok
Várható eredmények	A potenciálisan megosztható szolgáltatások területi felmérése; A határmenti agglomeráció lakosai egészségi állapotának és a rájuk leselkedő legnagyobb veszélyeknek az értékelése

A tevékenység megnevezése	A_2.4 Pozsony határmenti agglomerációjának oktatási fóruma
Egyedi célkitűzés	SO_2 A határon átnyúló nagyvárosi térség funkcionális integrációjának elősegítése
Az intézkedés tartalma	A kihívás, amelyre a fellépés választ kíván adni, a nagyvárosi térség nagyon fiatal korszerkezete. Sok fiatal család költözött a szuburbán térségbe, ahol a gyermekeknek minőségi oktatásra van szükségük. Minden agglomerációban a városból a vidékre költöző polgárok több zöldterületet, barátságosabb és csendesebb környezetet várnak, de ugyanolyan szintű szolgáltatásokat, mint a városközpontban. Ez még inkább igaz az oktatás esetében: a szülők a lehető legjobb iskoláztatást szeretnék biztosítani gyermekeik számára. A pozsonyi általános és középiskolák kapacitási kihívásokkal néznek szembe a városon belüli magas termékenységi ráta és a bevándorlók korszerkezete miatt. Ugyanakkor a Pozsony környéki települések egy része nehezen tudja életben tartani intézményeit a csökkenő hagyományos népesség és az új lakosok helyi iskolák iránti érdeklődésének hiánya miatt. Ezzel szemben mások a nagy érdeklődéssel kapcsolatos problémákkal szembesülnek, ami szükségessé teszi a részben az önkormányzat által alkalmazott és finanszírozott személyzet bővítését. Ez az összetett probléma nem fog eltűnni a következő években. Ennek megfelelően a három oktatási rendszer szakértőinek és döntéshozóinak létre kell hozniuk egy fórumot, ahol megoszthatják egymással tapasztalataikat, véleményüket, és azonosíthatják azokat a lehetséges beavatkozásokat és együttműködési kezdeményezéseket, amelyek révén a fent említett kihívások kezelhetők. A fórum egy meglehetősen laza együttműködési platform lenne, amelyet évente legfeljebb kétszer hívnának össze, de megkönnyíthetné a tanárok és tanulók cseréjét, valamint a határon átnyúló tantervek kidolgozását, amelyek áthidalhatják a jelenlegi problémát egy integráltabb, határon átnyúló oktatási tér kialakítása révén. A fórum továbbá megfelelő platform egy Pozsony környéki, kétnyelvű oktatási rendszer megtervezéséhez is.
Potenciális finanszírozás	Interreg, Erasmus+
Partnerek	Tartományi és regionális oktatási hatóságok; a határon átnyúló nagyvárosi területen található iskolák képviselői; oktatási szakértők
Várható eredmények	Pozsonyi Határon Átnyúló Oktatási Fórum; mini-Erasmus program tanároknak, tanulóknak és osztályoknak; határon átnyúló tantervek középiskolákban, amelyek megkönnyítik a határon átnyúló munkaerő-mobilitást

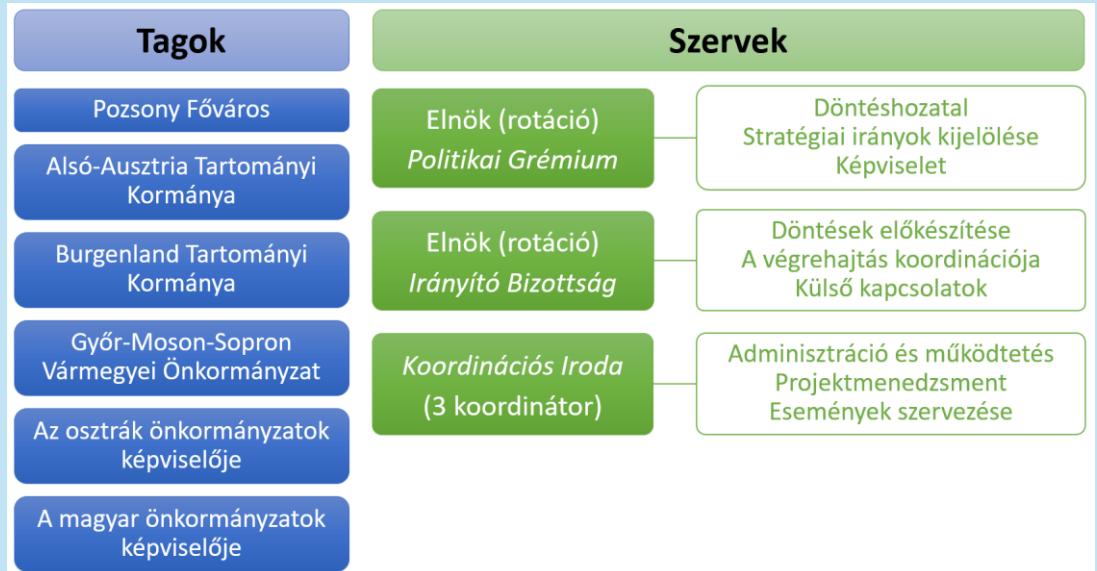
A tevékenység megnevezése	A_2.5 A többnyelvűség erősítése a határ menti térségben
Egyedi célkitűzés	SO_2 A határon átnyúló nagyvárosi térség funkcionális integrációjának elősegítése
Az intézkedés tartalma	A határon átnyúló nagyvárosi térség integrációjának egyik legnagyobb kihívása a többnyelvű környezet. A kép nagyon összetett. Egyrészt ott van a három hivatalos nyelv, amelyek bizonyos szintű ismerete elkerülhetetlen, ha valaki átlépi a határt. Hasonlóképpen fejleszteni kell a helyi köztisztviselők nyelvi készségeit is az új lakosokkal való kommunikáció megkönnyítése érdekében. Másrészt különböző kulturális minták öröklődnek a múltból. A német ajkú kisebbség jelenléte és az osztrák televíziós csatornákhöz már a kommunista korszakban való hozzáférés következtében a magyar oldalon meglehetősen sokan beszélnek németül, még a helyi polgármesteri hivatalokban is. Az új szlovák lakosok inkább angolul beszélnek. Ausztriában az új lakosoktól megkövetelik a hivatalos nyelv használatát, és előnyben részesítik a német nyelv tanulását. A szlovákok magyarnyelv-tanulását éppen ellenkezőleg történelmi sérelmek és előítéletek terhelik. A helyzetet tovább árnyalják a hármashatár térségének jelentős horvát közösségei, akik szláv nyelvet beszélnek, ami viszonylag könnyen érthető a szlovákok számára. A mesterséges intelligencia-megoldások gyors elterjedése a többnyelvűség területén megkönnyíti a határon átnyúló kommunikációt, de a személyes találkozások és a zökkenőmentes megbeszélések még inkább szükségessé teszik az idegen nyelvek tanulását, ami mindig együtt jár egy másik kultúra megismerésével. Ennek megfelelően a fellépés olyan interaktív nyelvtanfolyamokat támogat, ahol a különböző kultúrák képviselői találkozhatnak; a lakhatási szabályokkal, a szociális jogokkal, a közlekedési szabályokkal stb. kapcsolatos háromnyelvű anyagok nyomtatását és online közzétételét; valamint a háromnyelvű kommunikációt a gasztronómiában és a szállodaiparban.
Potenciális finanszírozás	Interreg, nemzeti, regionális és helyi finanszírozás
Partnerek	Nyelviskolák, helyi és regionális önkormányzatok, éttermek, szállodák
Várható eredmények	Háromnyelvű kiadványok, nyelvtanfolyamok, háromnyelvű menük

A tevékenység megnevezése	
A_3.1 Nagy-Pozsony mikroprojektalapja	
Egyedi célkitűzés	SO_3 A társadalmi kohézió erősítése a hármashatár menti térségben
Az intézkedés tartalma	Az új lakók integrációja mindenhol kihívást jelent. A határon átnyúló lakossági mobilitás azonban további nehézségeket okoz a különböző nyelvek és kultúrák találkozása miatt. Az elválasztó hatások csökkentése, valamint a találkozások és a kölcsönös közeledés előmozdítása érdekében döntő szerepet játszhatnak a helyi polgárok, civil szervezetek, iskolák, kulturális intézmények stb. által kezdeményezett mikroprojektek. Az 500–5000 EUR összegű mikroprojektek fedezhetik az ülésekkel, műhelytalálkozókkal, kisebb fesztiválokkal, csereprogramokkal, kiállításokkal, képzésekkel, tanulmányutakkal stb. kapcsolatos költségeket, és nem igényelnek jelentős forrásokat a projektgazdák részéről. Az évi 50 000 eurós támogatás akár 50–70 mikroprojektet is támogathat, amelyek a teljes határ menti térséget élénkítik. Az intézkedés magában foglalja a támogatási program kidolgozását, annak online pályázati csomagját, az útmutatókat, az értékelési táblázatokat, a jelentéstételi és nyomonkövetési szabályokat, valamint a vezető testület létrehozását.
Potenciális finanszírozás	A tagok hozzájárulásai
Partnerek	Pozsony városa, Burgenland és Alsó-Ausztria tartományok, Győr-Ménfőcsanak megye közgyűlése
Várható eredmények	Több tucat, határon átnyúló kisebb tevékenységet segítő támogatás

A tevékenység megnevezése	
A_3.2 A Nagy-Pozsony-i Polgárok Tanácsa	
Egyedi célkitűzés	SO_3 A társadalmi kohézió erősítése a hármashatár menti térségben
Az intézkedés tartalma	A polgári tanácsok erősítik a felelősség és a részvétel szellemét, és lehetővé teszik a térségi azonosulást. Pozsony határon átnyúló nagyvárosi térsége több mint 600 000 ember otthona, akiknek a problémáit, szükségleteit és elvárásait ma nem kérdezik. Ők azonban a határon átnyúló régió azon lakói, akikért a választott testületek dolgoznak. A tevékenység keretében három polgári tanácsot szerveznek a három országban, valamint egy további közös tanácsot Pozsonyban, ahol összefoglalják a három tanács eredményeit. A résztvevők kiválasztása történhet nyílt online pályázati felhívás útján. Minden „nemzeti” tanács 50–60 résztvevőből áll, akik az eredeti és az új lakosokat képviselik. Az első három tanács célja, hogy feltárja a potenciális helyi konfliktusokat, azok megoldásait, a helyi lakosság két szegmensének igényeit, valamint a határon átnyúló partnerség iránti elvárásokat. Az utolsó találkozáson lehetővé kell tennie az agglomeráció problémáinak megvitatását a döntéshozókkal és a szakemberekkel. A Tanácsot a jövőben rendszeresen meg kellene szervezni.
Potenciális finanszírozás	A tagok hozzájárulása
Partnerek	Pozsony városa, Burgenland és Alsó-Ausztria tartományok, Győr-Ménfőcsanak Vármegye Közgyűlése, a határon átnyúló nagyvárosi térségben található települések, a lakosok civil szervezetei és közösségimédia-csoportjai
Várható eredmények	Négy polgári tanács szervezése a nagyvárosi területen

A tevékenység megnevezése	A_4.1 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség kormányzási modellje
Egyedi célkitűzés	SO_4 A háromoldalú, határokon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség kormányzási keretének létrehozása
Az intézkedés tartalma	A nagyvárosi térség összehangolt fejlődésének biztosítása érdekében az érintett érdekelt feleknek közös irányító szervet kell létrehozniuk. Ma ez a baum_cityregion Munkaközösség. Magyarország felé történő terjeszkedése olyan kihívásokat fog generálni, amelyekre az irányítási struktúrának választ kell adnia. A fellépés a jogszabályi kerettől és az alapítók ambíciójától függően eltérő eredményekre vezethet, a fent felsorolt elvekkel összhangban. 1. opció – A munkaközösség bővítése A legegyszerűbb megoldás a munkaközösség tagságának bővítése. Ennek megfelelően módosítani kell az alapító dokumentumot, az alapszabályt és a pénzügyi megállapodást. A struktúra a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzattal mint teljes jogú taggal egészül ki, amely a jelenlegi tagokkal azonos felelősséggel és jogokkal rendelkezik, és egy részmunkaidőben foglalkoztatott magyar munkavállaló fizetésével járul hozzá a közös iroda költségeihez. Javasoljuk azonban, hogy hozzanak létre állandó konzultációs platformot a megye és a helyi önkormányzatok között is. A Resilient Borders projekt megmutatta, hogy a helyi polgármesterek érdeklődést mutatnak a rendszeres találkozók iránt, amelyek a jelenlegi struktúrából hiányoznak. A munkaközösség alapító dokumentumainak módosítása esetén érdemes átgondolni a struktúrát, és bevonni a helyi önkormányzatokat a döntéshozatali folyamatokba, különösen az összehangolt területrendezés érdekében (a helyi rendelkezéseket is beleértve). Nem kell képviseltetniük magukat a politikai grémiumban, de meg kell őket hívni az irányító bizottságba. Mindkét oldal érintett települései (Ausztria és Magyarország) képviselőt delegálhatnának oda rotációs rendszer alapján. Megjegyzés: Érdemes megfontolni a pozsonyi önkormányzati régió bevonását is.

13. ábra: A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi terület új irányítási struktúrája – 1. opció: A munkaközösség

Ennek a megoldásnak számos előnye van. Először is, nem igényel új struktúrát: a meglévő munkaközösségnek saját alapító dokumentumai és belső eljárásai vannak, amelyeket egyszerűen módosíthatnak. Ily módon a struktúra megtartja egyszerű jellegét, elkerülve a bonyolult döntéshozatali szabályokat. A helyi szintű küldöttek általi bővítés révén lehetővé válik számára, hogy képviselje a teljes határon átnyúló térséget, beleértve a leginkább érintett területi hatóságokat is. A koordinációs iroda csapatát egy további részmunkaidős munkavállaló fogja kiegészíteni. Ugyanakkor a kibővített szervezet továbbra is nélkülözni fogja a magyarországi közszolgáltatásokkal kapcsolatos hatásköröket (mivel ott ezek a hatáskörök a nemzeti hatóságoknál vannak), a partnerek nem tudják garantálni az adatokhoz való hozzáférést, és a működés pénzügyi feltételei meglehetősen szerények maradnak (ami akadályozza az akciótervben foglalt intézkedések nagy részének megvalósítását). Az agglomeráció szlovák településeinek és régióinak távolléte miatt ez a megoldás nem fogja képviselni a határmenti nagyvárosi terület egészét. Bázél és Nagy-Koppenhága példái azt mutatják, hogy könnyebb megoldani egy agglomeráció problémáit, ha az illetékes területi hatóságok tagjai a közös szervezetnek. Végezetül szükség van az elővárosi régió lakosainak bevonására, a Bécshez és Győrhöz fűződő kapcsolat meghatározására, valamint a kommunikációs csatornák és a regionális márka létrehozására is, ami további mechanizmusokat igényel.

2. opció – A Nagy Pozsony-i Tanács

A második lehetőség részben kompenzálhatja az 1. opció hiányosságait. A Greater Bratislava koncepció a teljes agglomerációra összpontosít. Ebben az esetben nem pusztán koordináló szervről, hanem az agglomeráció kihívásainak

kezelésére hivatott intézményről van szó. E célból a hatáskörrel rendelkező hatóságokat be kell vonni az együttműködésbe.

A Tanács jogi formája lehet a munkaközösség (jogi személyiség nélkül) vagy a szlovák magánjogon alapuló egyesület. Az első esetben az irányítási feladatokat egy nonprofit cég is elláthatja (ez a Budapesti Agglomerációfejlesztési Tanács modellje). Ez utóbbi megoldás hasonló a bázelihez.

14. ábra: A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség új irányítási struktúrája – 2. opció: Az Agglomerációs Tanács

A második opció fő előnye, hogy az elővárosiasodási tendenciák által érintett valamennyi szereplőt bevonja, és rendelkezik a harmonizált területrendezéshez és -fejlesztéshez szükséges hatáskörökkel, beleértve bizonyos közszolgáltatások nyújtását is. Ez a felállás hatékonyabbá teszi a struktúrát, és lehetővé teszi egy valódi, határon átnyúló márka kialakítását Pozsony körül, ami jobb láthatóságot biztosít a nemzetközi szinten, és megkönnyíti az azonosulást. Nagy-Pozsony határon átnyúló szereplővé válhat az EU-n belül, olyan nemzetközileg elismert szereplővé, mint Koppenhága vagy Strasbourg. A második modell hátránya a szerkezete, amely bonyolultabb, mint az első opcióé, kifinomultabb felelősségi körökkel és adminisztratív eljárásokkal. A

tanács működése költségesebb (a személyzet nagyobb), de a pénzügyi terhek több szervezet között oszlanak meg.

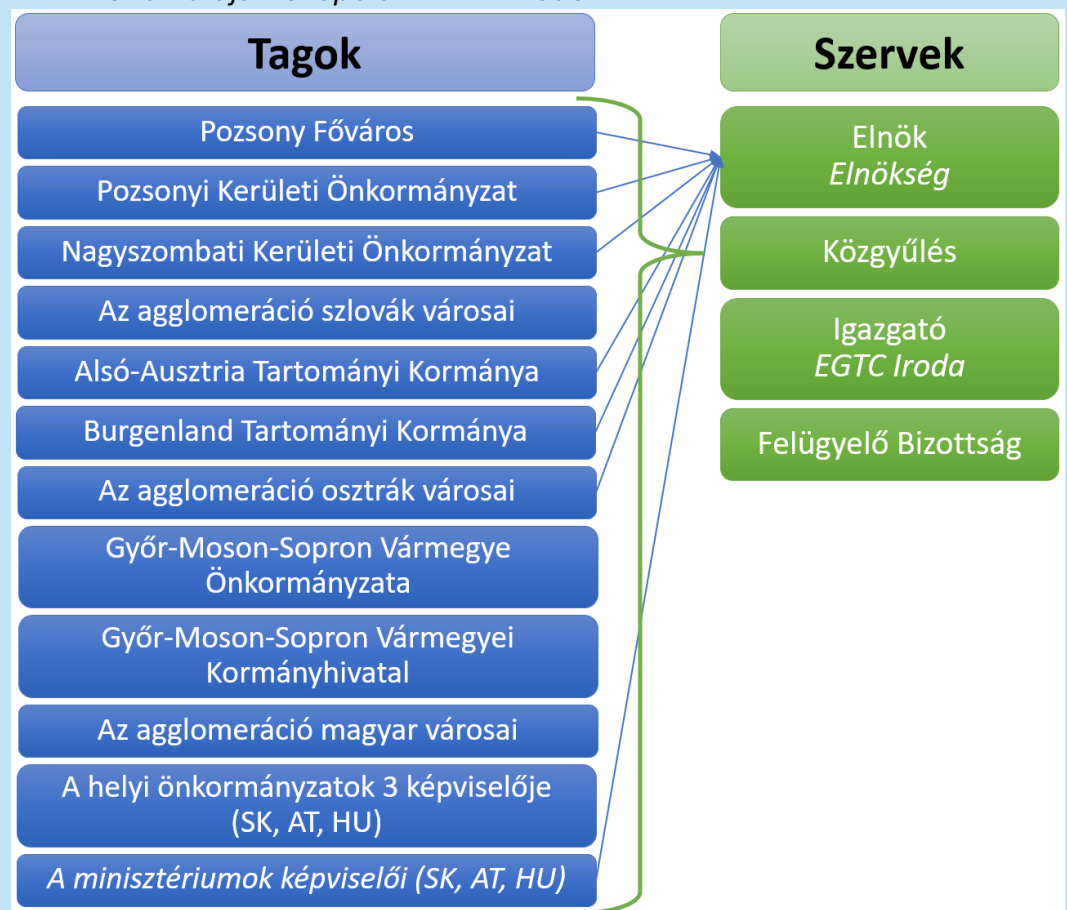
Az Adminisztratív Központ és a Projektiroda (amely független jogi személy is lehet) szétválasztása olyan aktív projektfejlesztési és -irányítási tevékenységeket tesz lehetővé, amelyek nem terhelik az adminisztratív kapacitásokat.

A második opció választása új és összetett struktúra létrehozását teszi szükségessé, amely hosszú tárgyalási és érdekegyeztetési folyamatot feltételez, még akkor is, ha az eredmény az első változatnál stabilabb és hatékonyabb szervezet.

3. opció – A pozsonyi ETT

A harmadik lehetőség a tanács egyszerűsített módon történő replikálása egy ETT-n belül.

15. ábra: Pozsony határon átnyúló nagyvárosi térségének új irányítási struktúrája – 3. opció: Az ETT-modell

Az ETT minden más struktúrához képest előnyösebb helyzetben van: bevonhatja a kormányzati szintet is. Ez a szempont ellensúlyozhatja a különböző közigazgatási rendszerekből eredő eltéréseket. Ausztria szövetségi állam, ahol a tartományi kormányok számos területen autonómiával és hatáskörökkel

rendelkezik. Ez az autonómia hiányzik a szlovákiai és magyarországi helyi és regionális önkormányzatoknál; azok a nemzeti szintű intézményeknél vannak. Az ETT olyan független jogi személy, amely az államhatárokon túl is képes beavatkozásokat végrehajtani és közszolgáltatásokat irányítani tagjainak hatáskörén belül, ami rendkívül hatékonyá teszi az eszközt. Az ETT megfelelő felhatalmazással (láthatóság, könnyű azonosítás) képviselheti az agglomerációt. A háromoldalú agglomeráció területére kiterjedő Interreg CBC-programot irányíthat. E tényezőknek köszönhetően a csoportosulás a teljes agglomeráció érdekében hajthat végre beruházásokat a három országban. Ugyanakkor a modell aligha képes kezelni a nemzeti szintű változásokat (köztisztviselők fluktuációja, a minisztériumok felelősségi köreinek változásai stb.), amelyek megbéníthatják működését, ha a nemzeti hatóságok tagsággal rendelkeznek a csoportosulásban. Mivel az ETT jogi személy, összetett eljárásokat fog létrehozni, és a jogi státusszal nem rendelkező egyszerű jogalanynál több jogi rendelkezést kell tiszteletben tartania.

Az intézkedés magában foglalja az új struktúra létrehozásával kapcsolatos tevékenységeket. A következő lépéseket a 2025. szeptember 9-én Pozsonyban megtartott irányító csoport (Steering Group) ülésen határozták meg. A résztvevők az apró lépések stratégiájában állapodtak meg a jelenlegi struktúra bővítése kapcsán, amelyet a szlovák és osztrák partnerek éppen most alakítanak ki. A második vagy a harmadik modell választása hosszú tárgyalási folyamatot igényelne számos új szereplő bevonásával, valamint egy teljesen új szervezet kialakítását éppen a munkaközösség létrehozásának és indulásának időszakában. A fokozatos bővítés ezzel szemben gondos tervezést tesz lehetővé, kevesebb terhet ró a jelenlegi tagokra, és biztonságos tanulási folyamatot biztosít az új tag számára.

Ennek megfelelően a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Közgyűlés megfigyelői státusszal csatlakozik a munkaközösséghez, ha a munkaközösség politikai testülete 2025. november 12-i ülésén jóváhagyja a javaslatot. Pozitív döntés esetén a magyar partner képviselői 2025 decemberétől részt vehetnek az irányító bizottság ülésein. A megfigyelői státusz lehetővé teszi az új tag számára, hogy megismerkedjen a munkaközösséggel, annak belső szabályaival, tevékenységeivel és tagjaival, valamint hogy azonosítsa a lehetséges további (magyar) tagokat (pl. a győri megyei kormányhivatalt), amelyek csatlakozhatnak az együttműködéshez. A struktúra bővítésének minden új tag bevonásával, egyidejűleg kellene történnie, a tagság folyamatos változtatásai helyett, ami ismétlődő adminisztratív problémákat okozna. Ennek a megoldásnak a leggyengébb pontja, hogy az új tag pénzügyileg nem járul hozzá a működési költségekhez (pl. tolmácsolás 3 nyelvre). Ugyanakkor a vármegyei közgyűlés kész részt venni közös projekteken.

A résztvevők egyetértettek abban is, hogy szükség van egy olyan platformra, ahol a helyi önkormányzatok képviselhetik érdekeiket, megoszthatják problémáikat, és kicserélhetik tapasztalataikat. Egy ilyen platform létjogosultságát az

	indokolja, hogy a kihívások helyi szinten jelentkeznek. Ugyanakkor a platformot nem szabad a hivatalos szervek közé sorolni, mert az önkormányzatok sajátos érdekei nem mindig harmonizálnak az együttműködés stratégiai céljaival. A polgármesterek platformjának a munkaközösséggel párhuzamosan kell működnie, amelynek szerveit rendszeresen tájékoztatni kell a platform üléseinek eredményeiről. A javasolt platform működéséhez kapacitásokra (szervezés, tartalmi előkészítés, logisztika, dokumentáció stb.) van szükség a munkaközösség részéről. Az illetékes nemzeti hatóságokat (pl. az egészségügy, az oktatás, a közlekedés stb. területén) is be kell vonni a meglévő intézményi keretek segítségével. Részvételük a kormányzási struktúrában összetett adminisztratív terheket és állandó késedelmet okozna a döntéshozatalban. Ezenkívül minél nagyobb a struktúra, annál bonyolultabb a működése. Következésképpen a kommunikációs platformoknak inkább laza kapcsolatot kell fenntartaniuk a hatóságokkal. Következő lépésként a Pozsonyi kerület is csatlakozhatna a struktúrához, mivel területfejlesztési hatáskörrel rendelkezik, és a szlovák főváros körüli elővárosiasodás és városi terjeszkedés tendenciái leginkább ezt a régiót érintik.
Potenciális finanszírozás	Az alapító tagok saját befizetései
Partnerek	A kiválasztott megoldástól függően.
Várható eredmények	A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség új irányítási struktúrája

A tevékenységek ütemezése és szinergiái

A különböző intézkedések különböző időkeretekhez (rövid, közép- és hosszú távú) illeszkednek, és szinergiákkal rendelkeznek, és kölcsönösen függenek egymástól.

16. ábra – A cselekvési terv időkeretei

Rövid táv		Középtáv	Hosszútáv
KORMÁNYZÁS			
A_4.1 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség kormányzási modellje			
1. fázis: bővítés		2. fázis: tanács	3. fázis: ETT
A_1.3 Határon átnyúló tervezési platform létrehozása	A_3.2 A Nagy-Pozsony-i Polgárok Tanácsa	A_2.4 Pozsony határmenti agglomerációjának oktatási fóruma	A_3.1 Nagy-Pozsony mikroprojekt alapja
TERVEZÉS			
A_1.1 A pozsonyi nagyvárosi térség határon átnyúló adatbázisa	A_1.2 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség integrált területi perspektívája	A_2.1 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi terület integrált közlekedési generálterve	
KÖZSZOLGÁLTATÁS-FEJLESZTÉS			
A_2.5 A többnyelvűség erősítése a határ menti területen		A_2.2 A határon átnyúló pozsonyi nagyvárosi térség integrált tarifarendszere	A_2.3 Az egészségügyi szolgáltatások határokon átnyúló integrációja Pozsony környékén

A határon átnyúló nagyvárosi térség irányítási kereteinek kidolgozása három fázisban zajló folyamat lesz.

- (1) **Az első fázisban (rövid távon)** a jelenlegi munkaközösség kibővül a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Közgyűléssel és esetlegesen a Pozsonyi kerülettel. Ezzel párhuzamosan létrehozzák a polgármesterek platformját és a határon átnyúló közszolgáltatások fejlesztését elősegítő fórumokat (a nemzeti hatóságok képviselőinek részvételével).

Az integrált tervezés biztosítása érdekében az első fázisban jön létre a tervezési platform is, amelyben a munkaközösség tagjainak képviselői és külső szakértők vesznek részt. Ez a platform teszi lehetővé a határon átnyúló nagyvárosi térség integrált területrendezési perspektívájának (az első fázisban) és a közlekedési generáltervnek (a második fázisban) a kidolgozását. E két terv összeállítása feltételezi a térségre és a határon átnyúló áramlásokra vonatkozó területi és statisztikai adatokhoz való hozzáférést. Következésképpen az első megvalósítandó projekt az adatok gyűjtésére és feldolgozására irányul, elősegítve a hármas határ térségén belüli térbeli dinamikák és tendenciák feltárását. A jól

megalapozott térbeli perspektíva kialakítása érdekében a külvárosi terület határon átnyúló szétterjedésétől érintett helyi polgárokat be kell vonni a tervezési folyamatba a Polgári Tanács révén.

A nagyvárosi térség határon átnyúló integrációjának előmozdítása érdekében el kell kezdeni a többnyelvűsége irányuló beavatkozások megvalósítását is.

- (2) **A második fázisban (középtávon)** a térségi perspektíva (a stratégiai dokumentum) alapján új kormányzási megoldás, agglomerációs tanács hozható létre. A térségi perspektívában ki kell dolgozni a tanács felállításának módját és szerkezetét, amelynek nem kell követnie a cselekvési terv 2. számú modelljét. Fontosabb, hogy a tanács feleljen meg a céloknak, amely célokat a stratégiai dokumentumban kell meghatározni.

Az új struktúra garantálja az oktatási fórum létrehozásának feltételeit is, amely előkészítheti az utat a határ menti térségben egy két- vagy háromnyelvű oktatási rendszer bevezetéséhez.

A határon átnyúló mobilitás feltételeinek javítása érdekében, Pozsony helyi közlekedési terveivel összhangban, elkészül a határon átnyúló közlekedési generálterv, és bevezetésre kerül az integrált tarifarendszer.

- (3) **A harmadik szakaszban (hosszú távon)** az ETT felváltja (vagy kiegészíti) a korábbi modelleket. A független jogi személyiséggel rendelkező irányító szerv akár egy határon átnyúló együttműködési programot (Interreg) is irányíthat a hármashatár térségére dedikált költségvetéssel. Ha ez a cél nem érhető el, a csoportosulás menedzselhet egy kis projektalapot (beleértve a programozást, az irányító szervek felállítását és működtetését, a pályázati felhívások közzétételét, a projektek értékelését, a kiválasztott projektpartnerekkel való szerződéskötést és a projektek végrehajtásának nyomon követését).

Az uniós rendeletnek megfelelően az ETT közszolgáltatások (például tömegközlekedés, oktatás vagy egészségügy) nyújtására is jogosult. A határon átnyúló integrált egészségügyi rendszert a tervezett csoportosulás irányíthatja, illetve erre a célra létrehozható egy másik csoportosulás is.

Az akcióterv végrehajtásának pontos időzítése még nem határozható meg. A külső feltételek folyamatosan változnak, ami bizonyos fokú rugalmasságot igényel a tevékenységek tervezésénél. A munkaközösség döntéshozó testületei döntenek majd az éves munkaterv keretében a prioritásokról és a beavatkozások sorrendjéről. A

tevékenységek megvalósítása a rendelkezésre álló pályázati forrásoktól és a pénzügyi feltételektől is függ.

A cselekvési terv elfogadásával a politikai testület meghatározza a jövőbeli beavatkozások kereteit. Ezután az irányító bizottság, az együttműködő hatóságok és az iroda feladata lesz a tervek megvalósítása.

Irodalom

- Balizs, D., & Bajmóczy, P. (2018). Szuburbanizáció a határon át: társadalmi, etnikai és arculati változások Rajkán: Rajka: The “Hungarian suburb” of Bratislava. *Tér és Társadalom*, 32(3), 54-75.
- CDV (2015). *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy. Analytická časť a Návrhová časť*. Bratislava: Centrum dopravného výzkumu, v.v.i.
- CESCI (2021). A koronavírus hatásai a határrezsimre. Értékelő elemzés a magyarországi határrezsim változásáról 2020 márciusa és 2021 augusztusa közt. Budapest: CESCI.
- CESCI (2024). #ACCESS. Podpora právnej dostupnosti na slovensko-maďarskej hranici. Bratislavská referenčná skupina. Podkladový materiál. Budapest: CESCI.
- Dillinger, T. (2004). Facing suburbanisation in the area of Bratislava: The border between Austria and the Slovak Republic. *Urbani izziv*, 15(2), 121-124.
- ESPON (2010). METROBORDER. Cross-Border Polycentric Metropolitan Regions. Targeted Analysis. Final Report. ESPON & University of Luxembourg.
- Farkas, R., & Klobučník, M. (2021). Residential suburbanisation in the hinterland of Bratislava – a case study of municipalities in the Austrian border area. *Hungarian Geographical Bulletin*, 70, 311-323.
- Hardi, T., Nárai, M., & Uszkai, A. (2023). The Impact of Covid-19 on life in a Cross-Border Agglomeration of Bratislava. *Deturope – The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 15(2), 129-153.
- Husár, M. & Ondrejčka, V. (2017). *Smart Twins Bratislava and Vienna strategy*. Conference Paper. DOI: 10.4108/eai.14-2-2017.152418
- Jaššo, M. (2007). *Competition and Cooperation of the Cities: Vienna-Bratislava Metropolitan Region*. 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS.
- Kézai, K. P., Dömötör, M., & Fekete, D. (2022). Sustainable and Innovative Cross-Border Regional Development with Focus on Tourism in the Danube Basin—A Case-Study of Szigetköz and Csallóköz (Žitný Ostrov). *Sustainability*, 14, 7037. <https://doi.org/10.3390/su14127037>
- Mariš, M. (2020). Municipal changes in Slovakia. The evidence from spatial data. *European Journal of Geography*, 11(1), 058-072.

- Meyfroidt, A. (2016): Non-profit housing, a tool for metropolitan cohesion? The case of the Vienna–Bratislava region, Urban Research & Practice, DOI: 10.1080/17535069.2016.1253111
- MIB (2022). Bratislava 2030. Program rozvoja mesta 2022 – 2030. Strategická časť. Bratislava: Metropolitný inštitút Bratislavy.
- Michniak, D. (2020). Transport-related problems of Bratislava city and its suburban region. *Przegląd Geograficzny*, 92(2), 213-226.
- MOT (2021). Rapport. Modèles de gouvernance des agglomérations transfrontalières françaises. Paris: Mission Opérationnelle Transfrontalière.
- Ondrejčka, V. et al. (2021). Expert insight into the spatial aspects and challenges facing metropolitan regions in Central Europe – Case study Bratislava region. *IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng.* 1203 022088.
- Patti, D. (2016). Metropolitan Governance in the Peri-Urban Landscape: The Tower of Babel? The Case of the Vienna–Bratislava Metropolitan Region. *Planning Practice & Research*.
- Slavík, V., Grác, R., Klobučník, M., & Kohútová, K. (2011). Development of suburbanization of Slovakia on the example of the Bratislava region. In T. Marszał (Ed.), *Urban Regions as Engines of Development* (pp. 35-58). Polish Academy of Sciences.
- Šveda, M., Barlík, P., & Podolák, P. (2019). Koľko ľudí býva v zázemí Bratislavy? Odhad populačnej veľkosti obcí v zázemí Bratislavy s využitím lokalizačných údajov mobilnej siete. In M. Šveda, & P. Šuška (Ed.), *Suburbanizácia: Ako sa mení zázemie Bratislavy* (pp. 184-205). Geografický ústav SAV.
- Šveda, M., Štefkovičová, P., & Tolmáči, L. (2020). Do Rajky alebo do Kittsee? Rozdielne prostredie cezhraničnej suburbanizácie. In M. Šveda & P. Šuška (Ed.), *Suburbanizácia 2: sondy do premien zázemia Bratislavy* (pp. 221-241). Geografický ústav SAV.
- Výboštok, J., & Štefkovičová, P. (2023). Housing affordability, quality of life, and residential satisfaction in the Austrian cross-border suburban region of Bratislava, Slovakia. *Moravian Geographical Reports*, 31(1), 2-13. doi: <https://doi.org/10.2478/mgr-2023-0001>